

SZEGEDI EGYETEM

A SZEGEDI FELSŐOKTATÁSI
INTÉZMÉNYEK LAPJA

XIII. évfolyam 11. szám

1985. szeptember 23.

Ára: 2,30 Ft

Szolgálni és bírálni — egyidejűleg

Beszélgetés dr. Csákány Bélával, a JATE új rektorával

Dr. Csákány Béla minden bizonnyal nem csupán a természettudományok értői számára ismert, hiszen néhány hónapja még a JATE pártbizottságának titkára volt, s közismert közéletiségét bizonyítandó immár a tudományegyetem állami vezetését irányítja. Az új tanév megkezdése előtt — hagyományainkhoz híven — eddigi pályafutásáról és terveiről kérdeztük a rektort.

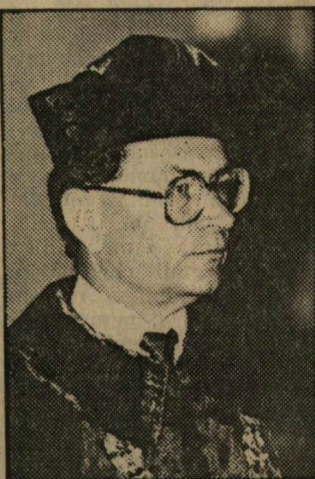
— Professzor úr, ön tavaly egy interjúban a következőket mondta lapunk szerkesztőjének: „Egy kisvárosban érettségiztem, 1950-ben. Egyéves téglaári munka után, 1951-ben lettem egyetemi hallgató, itt Szegeden.” Arra kérem, folytassa szegedi éveinek történetét!

— Szegedre matematika-fizika szakos hallgatóként kerültem. Korábban vegyész és egy átmeneti ideig jogász is akartam lenni, ám amikor egy újságicikkből megtudtam, hogy a jövő műszaki értelmiségének nevelésében milyen nagy szükség lesz matematikára — fizika szakos tanárookra, akkor erre a szakra adtam be a jelentkezésemet. Az igazat megvallva, nem voltam meglehetősen döntéssel, s műszaki tiszt vagy földrajz-geológia szakos tanár szerettem volna lenni, de az első jól sikerült vizsgaidőszak eloszlatta ilyen irányú törekvéseimet. Később eredményesen szerepeltem mind a vizsgákon, mind az egyetemi hallgatók szokásos országos matematikai versenyén, és így 1955-ben — mikor kézhez vehettem az oklevelem — gondolhattam arra, hogy az egyetemen vagy a főiskolán maradhatok. De, mint annyiszor, akkor is igen sanyarú volt az ország gazdasági helyzete, így er-

re nem kerülhetett sor. Szerencsére egyetemi éveim alatt is, mint mindig, „másik kedvencem” volt a mozgalmi munka, s ezért fölkerítettek arra, hogy legyek a városi DISZ agitációs, propaganda és kulturális ügyekkel megbízott titkára. Ezt a munkát 1956. október 24-ig láttam el. Ettől kezdve annak a szervezetnek a tevékenységében vettem részt, amelyet pártörsgének, karhatalomnak, s egyéb neveknek neveztek.

1957. január végén az országban a viszonyok kezdtek normalissá válni, s én saját kezdeményezésemre visszatértem eredeti foglalkozásomhoz: matematika-fizika szakos tanár lettem az orosházi gimnáziumban. Itt azonban csak két hónapot töltöttem, mert szegedi ismerőseim meghívtak az egyetemre rektori titkárnak. A hivatali munkát különösebben sohasem kedveltem, és most 28 évvel később már elmondhatom, hogy nem a hivatali ranglétrán való emelkedés reménye vonzott vissza Szegedre, hanem a Bolyai Intézet, ahol engem mint az évfolyam egyik legjobb matematikusát ismertek, és reménykedtem, hogy visszavárnak. Ennek megfelelően csak 5 hónapig dolgoztam rektori titkárként, azt 1957–58-as tanévtől már a Bolyai Intézet tanársegéde, s ez idő alatt a megalakult KISZ-szervezet titkára voltam.

1958-ban kerültem ki Moszkvába A. G. Kuroshoz, a csoportelmélet egyik legnagyobb alakjához aspirantúrára. Nagy büszkeséggel, hogy egy-két fiatalal együtt mi kedveltettük meg aspiráns vezetőnkkel az univerzális algebrát, amely a műveletek általános elmélete. Kandidátusi értekezésemnek is ez volt a témája, amelyet

(Somogyi Levente felvétele)

1962 tavaszán védtem meg. A bőrömből nem tudtam kibújni; a moszkvai Lenin-hegyi egyetem magyar alapszervezetének a párttitkára voltam egy darabig. Hazatérve a szokásos egyetemi létrát jártam be: 1964-ben docens lettem, 1967 óta — kisebb kihagyásokkal — az algebra és számelmélet tanszék vezetője vagyok. A tudományok doktora lettem 1975-ben, a következő évben professzor.

Több társadalmi megbízásnak is eleget tettem: a természettudományi karon párttitkár, a 70-es évek fordulóján rektorhelyettes, és az utóbbi években jó két évig az egyetem párttitkára voltam.

Két egyetemista gyerek apja vagyok. Feleségem is matematikus, de ő nem algebrista, egy másik tanszéken adjunktus.

— Ön nemrég még az egyetem pártbizottságának titkára volt, most pedig az intézmény állami vezetője. Ez minden bizonnyal nem csupán annyit jelent, hogy a vezetés ideológiai eszközeit fölcserelette operatív eszközökre.

— Ez túl absztraktnak tűnik számomra, de lehet, hogy csak azért, mert most már nem ideológiai, hanem operatív eszközökkel foglalkozom. Abban, hogy ezt a megbízást elvállaltam, szerepe van annak, hogy szívesen foglalkoztam kisebb közösségek problémájával, és úgy gondoltam, ezt ki lehetne próbálni emberek nagyobb közösségével is. Abban reménykedve, hogy nem ez az a pont, ahol kompetenciám már véget ér, ahol az ismert elv értelmében megmaradhatok.

Korábban, mint párttitkárnak, a befolyásom nyilván kiterjedt az egyetemi élet összes területeire, közvetlenül azonban csak a párttagság viszonylag nem széles rétegeire. Most viszont az egyetem ügyeit nap mint nap úgy kell képviselni, hogy az intézmény dolgozóinak különböző igazságait lehetőség szerint összhangba hozzam.

— Mi a rektor úr véleménye néhány, az egyetem egészét érintő kérdésben: magas óraszámok, ideológiai

tárgyak oktatása, nyelvtanítás dolgában?

— Az óraszámokról: ezeket valóban csökkenteni kell, s e lépés feltételei teljesíthetők. Az óraszám csökkentését jelentené az is, ha magát az óraszámot nem csökkentenénk, de általánosságá tennénk az elméleti órák kötelező látogatásának a megszűnését. Ez azonban csak akkor lehetséges értelmes módon, ha megfelelő, naprakész — de legalábbis évről évről kész — jegyzetek állnak a hallgatók rendelkezésére. Ehhez az egyetemnek sokkal nagyobb számban kellene kibocsátania jegyzeteket, tehát az a cél, hogy minden előadáshoz legyen olyan irodalom, amely föl-készíti a hallgatót a sikeres vizsgára. Ezt meg is lehetne valósítani, ha mi az oktatóinknak olyan szinten tudnánk fizetni ezekért az irodalmakért, amilyen szinten ők tudnak egyéb szakirodalmi tevékenységgel pénzt keresni. Ez azzal fog jární — mindent egybevetve —, hogy a jegyzetek drágábbak lesznek, mint eddig voltak. De nem kell előzől tartani. Például az én 250 oldalas algebra-jegyzetem 16,50, egy Tuborg sör 20,— Ft. El tudom képzelni, hogy két Tuborg sör árát is megér majd egy olyan jegyzet, amit használna lehet forgatni, még akkor is, ha éppen én írtam.

Az ideológiai tárgyakkal kapcsolatban is némi felelősséggel tudok nyilatkozni, ugyanis, az egyetemi pártbizottság részéről a marxista-leninista tanszékek pártalapszervezetének a kurátora, összekötője vagyok. Ha tantárgyra egyáltalán érvényes, hogy mindig reformálni, javítani kell az oktatását, akkor ez különösen érvényes a marxizmus-leninizmusra. Cél az, hogy a marxista elmélet ezen az egyetemen is az legyen, aminek lennie kell: korszerű, és a legfontosabb társadalmi kérdésekre választ adni tudó elmélet. Ebben benne van az is, hogy ez nem teljesen van így napjainkban, de a marxizmus többek között arra is tanít bennünket, hogy a társadalmi jelenségeket is folyamatként vagy folyamat részeként kell vizsgálni, és társadalmi jelenség a marxizmus oktatása maga is. Véleményem szerint —, s elnézést kérek a matematikai hasonlatért —, ez a folyamat olyan függvénynek írható le, amelynek határozottan pozitív a deriváltja.

A nyelvtanítás ügyével kapcsolatban: komoly lépések történtek az elmúlt évben, hiszen létszámában erősen gyarapodott az orosz és az angol tanszék, jönlhet a tolmácsképzés olyan formában nem indult be, ami miatt felfejlődhetek. Más dolog azonban a szakos nyelvi képzés személyi ellátottsága, és más az egyetemi hallgatók általános nyelvi képzésének a színvonala. Utóbbival nem vagyok különösebben elégedett, ugyanakkor, mint az idegennyelvi

lektorátus szervezte tanfolyam hallgatója tapasztalhatom, hogy a föl-készültség és az akarat a jó oktatás érdekében megvan. Azt hiszem, hogy most alkalmas az idő arra, hogy a hallgatók és az oktatók együtt próbáljanak hatékonyabban kimunkálni, mert a Művelődési Minisztérium is most kívánja átfogóan szabályozni a nyelvtanítást. Mindenesetre: olyan kis ország vagyunk, hogy nem engedhetjük meg hosszú ideig magunknak, hogy egyetemet úgy hagyjanak el emberek, hogy ne legyen legalább egy középfokú, vagy legalább két alacsony fokú nyelvvizsgáló idegen nyelvből.

— Végezetül: rektor úr számára milyen lenne az ideális, a jól működő, feladatait megfelelő szinten el-látó egyetem?

— Az ideális egyetem József Attila szavával élve, olyan hely, ahol a tanárok az igazat mondják, nem csak a valót. Részletesebben: nem csak tényeket közölnek, hanem saját igazságukat is, azt a gondolati struktúrát, amelyben ők az általuk megismert és átadandó tényeket összefoglalják. Az ideális egyetemen olyan értelmiségiek nevelődnek, akik a társadalom eme alkotó elemével szemben bármikor támasztható két követelménynek eleget tudnak tenni: egyidejűleg szolgálnak és bírálják. Értelmiséginek lenni ugyanis szerintem nem az önmegvalósítás felé haladó önállóságot jelenti, hanem azt, amit egy

polgári racionalista imába is foglalt a következő módon: Uram, adj bátorságot, hogy megváltoztassam azt, ami megváltoztatható, adj türelmet, hogy belenyugodjam abba, ami megváltoztathatatlan, és adj bölcses-séget, hogy a kettőt szét tudjam választani! Tehát a társadalmi cselekvés bátor-sága, a társadalom türelmes szolgálata és a szakképzett-ség együtt legyen meg.

Az egyetemi közélettel kapcsolatban el kell mondanom, hogy minimálisra szeretném csökkenteni az olyan beszélgetéseket, amelyeken az egyetem valamelyik tisztségviselője a rektorral olyan kérdésekben beszélget négy szemközt, amelyek az intézmény többi részét is érintik. Szeretném, ha a nyílt összejöveteleken kemény lenne a beszéd, ha tölem is elfogadnának adott esetben a jelenlévők egy ké-mény nemet, de azt igérem, hogy minden további nélkül kész vagyok lenyelni ingerült hozzászólásokat is, még akkor is, ha azok partikuláris igényekért hangzanak el.

Mint ahogy eddig sem, ezután sem kerül nyilvánosságra ele minden intézkedés, de olyan intézkedést, amely valamely egység, vagy réteg érdekét sérti, az illető egység vagy réteg képviselőivel való előzetes konzultáció nélkül nem kívánok hozni. Azt nem merem állítani, hogy mindig csak konszenzus alapján fogok döntést hozni, mert az annál is jobban megköti a kezem, mint amennyire meg van kötve. Márpedig nagyon meg van kötve...

D. I.

Szeged '84

S. Balogh László

(S. Balogh László felvétele)

... galambok ültek a ver-rebekhez... Sandi Ist-ván, Lőrinczy Attila és Dlusztus Imre írásai (3. oldal)

Szépirodalmi rovatban Harmadkor-összeállítás (4. oldal)

Fanny és Alexander — Bergman legújabb film-jéről (5. oldal)

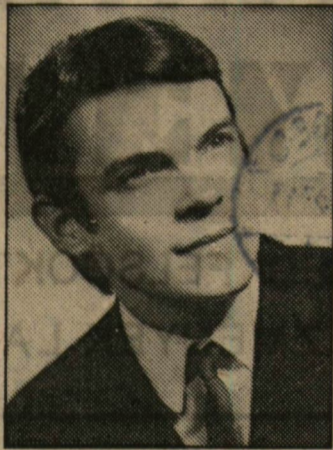
S. Balogh László írása a Sorsforduló című egy-kori főiskolai lapról (6. oldal)

Lichtenstein József re-cenziója Liska Tibor könyvéről (6. oldal)

A romantikus elégiától a sátáni karneválig — kritika egy bölcsész-kiadványról (7. oldal)

Mindnyájunk hangja elakadt, amikor a rettenetes hírt meghallottuk. Első megtalált szavunk a kételkedésé volt. A hír azonban könyörtelen ténynek bizonyult. Dr. Huhn András docens, egyetemünk „sub auspiciis Rei Publicae Popularis” kitüntetéses doktora, a matematikai tudomány kandidátusa, az egyetemi oktatás és közélet fájradhatatlan munkása 1985. június 6-án, 38 éves korában tragikus baleset áldozata lett.

Huhn András 1947—1985

„Akit az istenek szeretnek, fiatalon hal meg” — tartja a görög közmondás. Nem minden igazság nélkül, hiszen akit sikeres pályára közben, szerető családdal és barátokkal való találkozási készületében, a közösségért végzett munka és a tudományos felfedezés örömeinek megismerése után, a másodperc törtrésze alatt ér a minden ember számára egyszer elkövetkező vég, az elkerüli az elmúlástól való félelem gyötrelmét, az élet alkonyának szenvedéseit. Mégis, az ókori igazság csak fél igazság. Korán eltávozott pályatársunktól a sors, a tudományos pályafutás betetőzésének, a gyermekek felnevelésének, a közösséget végzett munkáért járó megbecsülés kiteljesedésének örömeit tagadta meg.

Huhn András 1966-tól 1971-ig egyetemünk matematikus hallgatója volt. Már negyedéves korától részt vett az oktató munkában, s ekkor indult meg kutató tevékenysége is, előbb a számelmélet, majd a hálómélet és univerzális algebra területén. Oktatói tekintélye és megbecsülése gyorsan emelkedett: 1971-től tudományos segédmunkatárs, 1973-tól tanárság, 1975-től adjunktus, 1977-től már docens volt. 1973-ban Népköznevelésügyi Minisztérium elismerésével

dai Manitoba Egyetemre. 1980-ban ismét Szegeden rendezett nemzetközi konferenciát. 1982-ben meghívták a hálómélet vezető nemzetközi szakfolyóiratának szerkesztő bizottságába. Első tanítványa 1984-ben kandidátusi fokozatot szerzett. A legutóbbi felvételt Humboldt-ösztöndíjjal a darmstadti műegyetemen töltötte. Vártuk, hogy korábbi és ottani vizsgálatait összegezve ebben az évben benyújtja akadémiai doktori értekezését. A tragikus vég házaútasása közben következett be. Az idei pedagógusnap alkalmából a „Kiváló Munkáért” kitüntetést kapta, amelyet már nem vehetett át.

Huhn András nagyszerű szakember volt, de sokkal több is volt annál: nagyszerű ember volt. Olyasvalaki, akire a kétely árnyéka nélkül lehetett támaszkodni. Arca mindig mosolygós volt, de a derű a komolysággal lakott együtt lényében. Igényes volt, másokkal szemben is, elsősorban azonban önmagától követelt sokat. A szotikus böles tanácsát követve, megpróbált talpig derék ember módjára élni, aki nem zúgolódik a mindenségtől neki osztott sors ellen, s beéri azzal, hogy ő maga igazságosan cselekszik, és lelke mindig jóra kész. Egyszerű ember volt, a szó legnemesebb értelmében. Szerette az élet egyszerű örömeit, a sportot, az autót, a baráti beszélgetéseket. Nagyon szerette családját, s talán nem kevésbé a jól végzett munka, az alkotás örömeit.

Huhn András, a matematikus, tovább él leírt gondolataiban, eredményeiben. Emberi létének emlékét örizzük mindnyájan, akik ismertük, tiszteltük és szerettük.

Tudományos munkájának nagy elismeréseként az 1978. 79-es tanévre vendégkutatói meghívást kapott a hálómélet egyik nemzetközi központjába, a kana-

dai Manitoba Egyetemre. 1980-ban ismét Szegeden rendezett nemzetközi konferenciát. 1982-ben meghívták a hálómélet vezető nemzetközi szakfolyóiratának szerkesztő bizottságába. Első tanítványa 1984-ben kandidátusi fokozatot szerzett. A legutóbbi felvételt Humboldt-ösztöndíjjal a darmstadti műegyetemen töltötte. Vártuk, hogy korábbi és ottani vizsgálatait összegezve ebben az évben benyújtja akadémiai doktori értekezését. A tragikus vég házaútasása közben következett be. Az idei pedagógusnap alkalmából a „Kiváló Munkáért” kitüntetést kapta, amelyet már nem vehetett át.

Az első napok benyomásai

Riadt „gólyák” a főiskolán

Az időpont szeptember elseje, a színhely pedig nem más, mint a Juhász Gyula Tanárképző Főiskola díszterme, ahol frissen ideszármazott elsőévesek hallgatják a tanévkezdéssel kapcsolatos tudnivalókat. Az egyik igen lényeges instrukció a következő: „A felsőoktatási intézmények nem is annyira külszínen, mint inkább lényegükben, természetükben különböznek a gimnáziumoktól. Minden évben vannak sajnos olyan hallgatók, akik azért maradnak ki, mert nem tudnak áthangolódni a főiskolai légkörre.”

Milyen ez a légkör tulajdonképpen? — kérdezem az elsőévesek egy csoportját. — Mi az, amire mindenféleképpen rá kell hangolódni, mert másképpen itt megélni nem lehet?

Hosszas hallgatás. — **Talán többet kell tanulni?** — mondja valaki bizonytalanul, és a homlokát ráncolja. Csönd van, mindenki erősen törli a fejét.

(Ellenpont: az instruktorként előadásában kifejtette, nemcsak hogy nem kell, tulajdonképpen nem is szabad többet tanulni a gimnáziumban szokásosnál. A gimnázium — mondta — a mennyiségi tanulás megtanulására volt jó. Különösebb mikéntje ennek nincs, elő kell venni egy halom könyvet, és addig olvasni őket, amíg meg nem tanulunk, ami bennük áll. A felsőoktatásban szokásos minőségi tanulás egészen más: nem az órákra való felkészülés a fontos, hanem maradó tudásanyag gyűjtése, tekintve, hogy a beszámolás nem naponta, hanem jórészt fél évente történik.)

Vagy talán az ellenőrzés hiánya? — mondja egy másik elsős. — Nem valószínű, hiszen úton-útfélen hallom: egymást követik az ilyen-olyan referátumok, zárthelyek és beszámolók, s vannak oktatók, akik megkívánják az óráról órára való felkészülést is, ők tudják, miért.

(Ellenpont: — Van tehát ellenőrzés — mondja az instruktorként, hogyne volna. Ezt azonban nem célszerű összetéveszteni a gimnáziumban szokásos ellenőrzéssel, az ugyanis sohasem olyan személytelen, mondhatni közönyös, mint a felsőoktatásban. Az ösztönzést itt jórészt a hallgatók saját önbecsülése adja, ez azonban nem mindig elég, illetve önmagában nem mindig hatásos. Az egyénre méretezett, személyes jellegű ellenőrzés — ami egyben gondoskodás is — hiányzik, s ezt a hiányt a hallgatóknak magának kell tudnia kitalálni. Van ugyanis egy követelményrendszer, ami a hallgatók egyéni képességeit és lehetőségeit

nem veszi figyelembe — persze ez mindenütt így van — viszont nincs „háttér”, ami tompítja ennek az élet.)

A harmadik elsős: — Én az idén kezdem újra a főiskolát, tehát nem kevesebb, mint teljes félévnyi tapasztalat beszél belőlem, amikor azt mondom, hogy a „főiskolai légkör” legfőbb összetevője a zűrzavar. Kiküszöbölni ezt csak egyénileg lehet, azaz mindenre nagyon oda kell figyelni, minden apróságot pontosan végig kell csinálni, ahogyan mondják, **legalábbis addig, amíg jelentőségükkel nem vagyunk tisztában.** Aztán persze már lehet szelektálni, de az első időkben még semmi esetre sem. Annak idején például, amikor az elolvasandó könyvek jegyzékét lediktálták nekünk, nem írtam föl megjelenésük dátumát, mondván, minek. Ez később nagyon sok plusz időtöltést jelentett, akár a könyvtárban, akár mondjuk, bibliográfia összeállításánál. Vagy: az előadótermek számozása. Ev elején bizonyára elmondták, milyen rendszer szerint megy ez, csak hogy én ekkor nyilván nem figyeltem, másoktól pedig megkérdezni szégyelltem, az eredmény pedig az lett, hogy még napok-hetek múltán sem tudtam, mikor melyik teremben van óránk. A mindennapi élet is komolyabb, mint odahaza: ha elkapják az embert a villamoson, máris ugrik a szás, ami itt nagyon komoly összeg. Otthon nem volt gond sem a koszt, sem a pénz, sem a posztó; az ebed megfőződött, a pénz megkeresődött, a szennyes ruha kimosódott. Hogy mennyi idő kell, mondjuk három kimosására, fogalmam sem volt, márpedig vizsgaidőszakban ez is tényező. Úgy ám.

Kollégium, folyosó. Időpont: négy nappal később. — **A benyomásaim?**... Na idefigyelj — mondja az elsős, és lenéz rám két méter magasról, amekkorára nőtt — én örülök, hogy egyáltalán fölvettem, nem akarom magam már szep-temberben kirúgatni. Különben sem értem: miért éppen engem szűrtál ki?

— Nem szűrtam én ki senkit...
— De kiszűrtál.

— Nézd, erről vitázzunk máskor... viszont igen örülnék, ha esetleg mégis mondanál néhány szót, mert te nagyon okos embernek látszol.

— Az is vagyok, de te inkább keress magadnak másokat.

— Jó. — **A benyomásaim?**... Jegyezd őket: évfolyamvezető tanárunknak csak a nevét tudjuk, megpillantani eddig még nem sikerült. A csoportvezetőnk nem törődik velünk, persze nyilván neki is megvan a maga baja, de akkor is... Altaban igen nagy a káosz. **„Semmi sem biztos, lehet, hogy én vagyok a gyilkos.”** A gólyatábor persze elég sokat segített, de ez még mindig kevés volt ahhoz képest mint amennyit még ezenkívül segíthetett volna. Érdekesek voltak az ott hallott előadások is, de úgy szervezték meg őket, akik megszervezték, hogy három közül kettő mindenféleképpen egyazon időben legyen megtartva. Mit tehet az ember ilyenkor? Bemegy a harmadikra, és megpróbál belőle minél többet profiltálni. Etkéztetés egyáltalán nem volt, pedig nekem még az is meg kell gondolnom, ha veszek fél liter kakaót. A kollégiumban úgy szét-dobálták az elsősöket, hogy ennél jobban már nem is lehetett volna; a lányokat és a fiúkat pedig külön csoportba szervezték. Valamelyik este videovetítés volt. Mire elkezdődött volna, kiderült: nincs hosszabbító, ezt követően pedig észrevették, hogy tévé sincsen hozzá. Kocsival kellett érte menni. De aztán megszereztek mindent, a vetítés tehát meg lett tartva, azaz végeredményben semmiféle kifogásom nem lehet... hm. Köszönöm a szót.

Összefoglalva: megtörtént tehát a tanévkezdés. Nem alakult ugyan minden zökkenőmentesen, a tavalyihoz képest azonban mégis jó volt, tekintve, hogy akkor még gólyatábor sem szerveztek. Most pedig szedjük össze, hogy a tanuláshoz, illetve az itteni élethez szükséges „dolgok” közül mi van meg, és mi nincs meg a főiskola házatáján. Nincs még kosz, meg piszok a kollégiumi hálósobákban, mert az elsőévesek már feltakarítottak; ennél fogva tisztaság viszont van. Úgy színtén nincs hidegvíz a hűdegvizcsapban, viszont van helyette melegviz. Akinek a kollégiumban nem jutott hely, bérelhet magának al-béletet, illetve vásárolhat ingatlant, nem tiltja meg neki senki. A jegyzetek, tankönyvek egy része még nem érkezett meg, más része viszont már megérkezett. Az októkat, évfolyamtársakat még alig-alig ismerik a hallgatók, de akikkel kapcsolatba kerülnek, úgyis meg fogják ismerni, a többit viszont föl-ösleges.

A feltételek tehát adottak; akárhogyan forgatjuk is a szót, minden rendben van.

FARKAS CSABA

Városunkban hagyomány, hogy a felsőoktatási intézmények közül elsőként (idén szeptember 3-án) a Juhász Gyula Tanárképző Főiskola

rendezi meg tanévnyitó ünnepségét. A meghívottak, vendégek, tanárok és hallgatók köszöntése után Szendrei János főigazgató a tanév feladatait vázolta. Megtudtuk, hogy idén, minden eddigi csúcsot megdöntve 472 nappali és 400 levelező tagozatos elsős kezd el tanulmányait. A 214 oktató és 130 gyakorló iskolai tanár 1600 nappali és 1200 levelező tagozatos diákkal foglalkozik. A főiskola új tanárai: **Elek Mihály** tanársegéd, **Ilsvay György** adjunktus, **Nigel H. Foxcroft** nyelvtanár, **Gombos József** tanársegéd.

A **Szegedi Orvostudományi Egyetemen** szeptember 9-én rendezték meg a tanévnyitót. **Cserháti István** rektor beszédében értékelte az elmúlt év oktató-kutató munkáját, s beszámolt az egyetem anyagi gyarapodásáról; elkezdődött a 410 ágvas klinikai tömb építése, valamint több kisebb-nagyobb felújítás. Az ünnepség keretében a SZOTE Ki-

Tanévnyitók

való Nevelője címben **Hudák János**, tanársegéd, és **Pintyéné Hódi Klára** adjunktus részesült. A Jó tanuló — jó sportoló kitüntető címet **Palotás Anikó** negyedéves orvostanhallgatónak és **Moldoványi József** végzett fogorvosnak ítéltek oda. Az MSZBT jubileumi emléklapját **Altörjai István** docens vette át. Az új tanévet 296 első éves kezdi meg az orvosegyetemen.

A **József Attila Tudományegyetemen** szeptember 10-én tartották a tanévnyitót. Az egyetem rektora, **Csákány Béla** ünnepi beszédében többek között elmondta, hogy a 3073 összhallgatói létszámból az elmúlt tanévben 488-an fejezték be sikeresen tanulmányaikat. A rektor ismertette az elmúlt év legfontosabb eseményeit, az oktatók kitüntetésait, az egyetem vezetésében bekövetkezett változásokat, kinevezéseket. Az üzemek és vállalatok számára végzett kutatómunka értéke az elmúlt évben 38 millió forint volt. **Csákány Béla** megnyitójában bejelentette, hogy

több évtizedes szakmai munkásságuk elismeréseként címzetes egyetemi tanár címet kaptak: **dr. Szabó András** tudományos osztályvezető, **dr. Friedrich Péter** tudományos tanácsadó, **dr. Ill Márton** csillagászati obszervatóriumvezető. Címzetes egyetemi docensek: **dr. Margitsfalvi József** tudományos csoportvezető, **dr. Krolopp Endre** tudományos munkatárs, **dr. Sági Ferenc** tudományos osztályvezető. A tanévnyitó ünnepségen a rektor „Kiváló oktató” elismeréseket adott át a hallgatók döntése alapján: **dr. Kovács István** tanszékvezető egyetemi tanárnak, az állam- és jogtudományi kar oktatójának; **dr. Gyimesi Sándor** egyetemi tanárnak és **dr. Szörényi László** adjunktusnak, a bölcsészettudományi kar oktatóinak; **dr. Németh József** docensnek, **dr. Szónoky Miklós** adjunktusnak, **Szóllósi István** szakoktatónak, **dr. Vincze Irén** docensnek, a természettudományi kar oktatóinak; **dr. Váci Mária** adjunktusnak, a politikai gazdaságtan tan-szék oktatójának.

Vezetőképző Békéscsabán...

A JATE MSZMP Bizottsága 1985. szeptember 2–4 között tartotta Békéscsabán hagyományos pártvezetőkép-ző tábort. Az idei program-ban meghívott vendégként **Tabajdi Csaba**, az MSZMP

KB Külügyi Osztályának munkatársa, aki a szocialis-ta országok politikai viszonyai és együttműködésük kérdéseivel foglalkozó elő-adást, és **Nagy Imre**, a KISZ KB osztályvezetője, aki is-mertette a KISZ KB terveit

az ifjúsági mozgalomra, és a felsőoktatási intézmények KISZ-szervezeteire vonatko-zóan. Az egyetem munkáját, fejlődését meghatározó té-nyezőket **Csákány Béla** elő-adása foglalta össze.

...és Velencén

Az idén nyáron a JATE KISZ-esei felkészítő táborúkat augusztus 21–24-ig ren-dezték meg. A szállás a Ve-lencei-tó közelében egy me-zőgazdasági szakmunkákép-ző iskola kollégiumában volt. A táborba az egyetemi KISZ-bizottság néhány első évszt is meghívott.

A programról: Előadást tartott **Nagy Imre**, az Egye-temi és Főiskolai Tanács titkára az egyetemi és fő-iskolai ifjúsági mozgalom ke-reteinek korszerűsítéséről. Ezt követően kisebb csoport-okban folytatódott a meg-

tak a KISZ-esek. Az esti programról röviden: szelle-mi vetélkedő a három kar között (eredmény: **TTK**, **BTK**, **JTK**), **Nagy Bandó András** műsora, filmvetítés, **Vörös Lászlóval**, a Tiszatáj főszerkesztőjével pedig mű-vészetpolitikánk aktuális kérdéseiről lehetett beszél-getni.

A szabad délutánokat sportolásra, fürdésre, napo-zásra használhatták a részt-vevők.

Bádonyné Nagy Ilona KISZ JATE Bizottsága titkár.

Jövőkép: Innen is kizártak (S. Balogh László felvétele)

... galambok ültek a verebekhez ...

A LIRA MEGHAL, NAGYON IS MERÉSZ / KEZEKKEL TÉPTÜK / KÉNYES LEÁNY / HEGEDÜ-TESTÉT, VAD-VAD HANGOKIG / CSIGAZVA, HOGY MÁR CSAK NYÖGNI TUD / S HÖRÖGNI MINT HALÓDÓ ... / A LIRA ELHAL, NÉMA EZ A KOR.

A Babits-életmű nemrég újraértékelése óta talán nem szentségtörés a Mester soraival kezdeni egy olyan cikket, amelynek József Attila-verssor a címe. Történet, ami történet, s nem történet, ami történhetett volna; az utókor nem az emberi magatartás, hanem a létrehozott produktum alapján ítél, és ez így van rendjén. Képzeljük el, mennyi nagyszerű mű, gondolat, felfedezés válna az enyészet martalékává, ha mellőznénk azon szerzőket, felfedezőket, akik saját korukban képtelenek voltak az akkori közösségi lét ilyen-olyan alapszabályait betartani; kiállhatatlannak, embergyűlölőnek, hitványnak bélyegezték kortársaik őket (gyakran nem alapítvánul), összes érdemük „mindössze” annyiban állott, hogy bizonyos produktumaik jócskán túléltek és ezáltal is túléltek őket. A tulajdonomban levő, s tíz perce még egy-öntetű, fehér színű A4-es papírlapon azonban békésen megfér a kettő: az ismertebb és profánabb, helyenként talán infantilis József Attila-versek, és a mely pesszimizmusból az Ember Örök Reményébe átszápó Babits-opusz. Talán nem véletlen, hogy a két, meg lehetőségen különböző verseművektől költő ama végső Remény hordozóját ugyanazon emberi érzelmeben vélt megjelölni.

A LIRA ELHAL, NÉMA EZ A KOR. — írja Babits 1925-ös kiadású kötetében. És mára: a kor még némább, az emberek közti kommunikáció, őszinte megnyilvánulás, kapcsolat még silányabb, még semmitmondóbb, aggresszivitásokkal terhes; a líra továbbra is halódozó felében, főleg, ha a „líra” szó alatt nem csupán a költészetet, hanem — tágabb értelemben — az az érzelmi szféra megnyilvánulásait is értjük. Nem hinném, hogy csupán a technikai fejlődésért, valamint a technokrata szemlélet veszedelmés bérhódítására kellene kennünk az emberi lét eldologiasulását, a tudat alatt alapvető emberi egoizmusnak szabad, büntetlen előretörését, a jölt fogalmának a fizikai jólétre történő redukálását és így a fogalom klasszikus jelentésének teljes kikerülését, s annak a szemléletnek elterjedését, erjedését, miszerint egymás előtt érzelmeinket minimum titkolni, maximum szégyellni kell. Nem hinném, hogy a ma élő nemzedékek érzelmi potenciálja ab ovo alacsonyabb volna, mint az őseké vagy a század első felének nemzedékéi. Annál is inkább, mert a homo sapiens — legalábbis morfológiailag — az elmúlt néhány évszázadban kimutatható mértékben nem változott. Valami egészen más ok-halmazról lehet szó, amely az érzelmi elsvárosodás jelenségét kordiváltá avanszálta; s egészen biztos, hogy ehhez az életmódbeli gyökeres változások nagyban hozzájárultak.

... ÖNZŐ A VILÁG: / CSAK KÖZÖS INSEG, KÖZÖS LÁZ, KÖZÖS / ZAVAR LADOG — A TÖBBI CSÖND S MA-

GÁNY. / A LIRA MEGHAL, ÉS A SZERELM, / MINT A GALAMBOK CSÓKJA, HANGTALAN. Önző a világ, önző hát a galambok csókja is. Ha lehet hinni a meghatározásnak, miszerint a szerelem nem más, mint az emberi önzés legmélyebb, és ezzel egyidejűleg leglátványosabb megnyilvánulási formája, akkor vagy el kell ítélnünk az egoizmus térnyerésével együtt magát a szerelmi érzést is — melynek megélése a személyiséget olyannyira igénybe veszi, hogy minden más, főleg a racionális szférában embertársaival szemben másodrendűvé degradálja —, vagy pedig egy kézenfekvő logikai csavarintással az emberi egoizmus megítélését szükséges értékelnünk; s valljuk meg, az utóbbi verzió sokkal kézenfekvőbb. Az emberi egoizmus csak akkor ítélandó el etikaiilag, ha úgy nyilvánul meg, hogy közben más emberek egoizmusának szabad kifejtését akadályozza. Lehetséges-e azonban — Robison Crusoe esetét kivéve — azt úgy kinyilvánítani, hogy másokat ne akadályozzon? Biztos, hogy a szerelem az emberi önzés non plus ultrája?

OH KEDVESEM! MANGUNKNAK SZÓL A DAL. / RÉGEN ELZENGTEK SAPHONAPJAI / CSÓKOLJ! A LIRA MEGHAL, ÉS A BÚS / ÉLET A KETTES CSÖNDBE MENEKÜL. / AZ EMBER HAJDAN EMBER VOLT, S SZÍVE / ITTA AZ EMBERT, TESTVÉRSZIV. — / MA NYÁJ, / MEGUNT BAJJAN KÉRŐDZŐ, LÉGY SZIGET. / S VÁRJ NAPOT A MOCsÁRBÓL! KÜLÖNÖS / GUBÓK SZÜLHETNEK PILLÉT. MIT TUDOD? / AZ ISTENEK HALNAK, AZ EMBER EL. Az ember hajdan ember volt, ma nyáj. Keresztül-kasul járják életterét ezerféle mesterséges elektromágneses sugarak, ő nem bánja, sőt örül neki, örömeiben antennát készít, ami felfogja ezeket a sugarakat, majd onnan egy bonyolult belsejű dobozba vezeti azokat, ahol is azok a Huszadik Század Legnagyobb Vizualis Elményévé alakulnak, emberünk elmondhatja tehát magáról, hogy boldog — mérhetetlenül. Mérheterenül boldog ama elektromágneses rezgések csinalója, szerkesztője, rendezője, manipulálója is, hiszen e legfelsőbb örömben embertársait ő részesítette. Hogy aztán a legklasszikusabb sugarakkal, a „szem csüggedt sugará”-val mi lesz, végképp nem tudhatni. Fontos-e ez manapság valakinek? Fontos-e nekem? Fontos-e objektíve?

Gyermekkoromban — úgy fogalmazok, mint egy öregember — gyakorta láttam a konyhasztalok fölött különböző falvédőket, amelyek gyakorta a ház lakóit megáldó rigmusokat is tartalmaztak. Közülük az egyik legcsekélyebb egy turbékoló gerlepárt ábrázolt a szocialista realizmus eszközeivel — ez a kép ötlök eszembe a címben szereplő verssor olvastán mindannyiszor. Az egész vers újraolvásáskor viszont egészen más; valami olyasmí, ami ebből a Babits-versből is árad; az élet a kettes csöndbe menekül, még jó, hogy van hova menekülnie. Ilyen kor ez. De legalább van benne, maradt benne valami, ami szép.

SANDI ISTVÁN

Mindenekelőtt kijelentem, hogy József Attila igen kedves költő, bár a címben olvasható sorától, ettől a képtől — melyről majd később esik szó — épp úgy idegenkedem, mint a költő Dugonics téri szobrától, mely szerkesztőségben asztalommal éppen szemben állt a modellről valami egykor fontos hangsúlyos, és idegesítő látványával oly közel to-lakszik, hogy újra és újra figyelmem kell rá, és ettől az elkerülhetetlen figyelemtől a kettőnk közötti kapcsolat végül játékká alakul át, mert így mégis könnyebb elviselni a jelenlétét, ezért aztán az ablak újjólág megerősített rácsai sem választhatnak el, sőt ezek is a játék részévé lesznek; egyrészt azért, ahogyan e rideg konstrukciót — köznap funkció-ját bűnösen feledve — gyűlölködő kedvemet töltve értelmeztem: réa, magamra — s ha ez góg, hát ártatlan góg — kétlőnkre együtt vonatkoztatom, másrészt azért, ahogyan fejemet különböző irányokba mozgatva, szememet felváltva lehun-va elhelyezem testén a vízszintes és függőleges vasrudakat, miáltal a felengyelés és a felnyolcálás képzeleti indulnak meg bennem: hisz' lemeszem a fejét, elvágom derekban, vagy hosszában a szegycsont vonalában, esetleg csak a lábakra koncentráva egyetlen gyors, éles pillantással térben gázolom el, és így teszem invalidussá a művet, s bár tudom, a képzelet, s az őt most aláztatatosan szolgáló szem csak a szocialista realizmus égbekiáltó bűne ellen lázad, elszégyellem magam a költő i-yetén bántalmazása miatt, mert utóbb csak-csak azt kell gondolnom; ábrázolatában — legyen az bármilyen silány — a poéta-ból valami mégis benne van, még akkor is, ha a gondos szobrászkezek szé- geny Attilát minden szemé- lyes tulajdonától, s legfőképpen szégyellni-való esetségétől fosztot- ták meg, s most ott áll egy letűnt kor lenyomat- taként, olyannyira hie- detve költőségének prole- tár természetét, hogy amikor elszálok előtte és odasúgom neki: „El va- gyok veszve, azt hiszem”, akkor tudom, ez, itt nem ér- ti, nem értheti, mit be- szélek, nagyobb dolgokra készül, nem siránkozik, a Tökét indúl éppen dönteni, s e pártos el- szántság miatt a szobor legvégül minden ügye- kedésem ellenére elvisel- hetetlenül ellenségessé válik, csakúgy, mint a szemintároszó különben ro- konszenvesen simogató hangja a Kárász utcai kőzertben, ahol reggeli kakaómat és három killi- met vásárolom nap nap után, s ez a hang, melyet az ébredés után elsőként intéz hozzám a jelen esetben kiszámítat- lannak éppen nem ne- vezhető sors, hozzávető- leg huszonnégy órás pe- riodicitással ismétli: Hét- negyven!, s bár csekély áldozat árán elkerülhet- nem a szembesülést a változatlanságnak e le- hangoló bizonyítékával, nem, semmit sem tes- zek, lassan kibérá- lom a pénzt, mint az idegesítő öreg né- nik, és szótlanul szen- vedek az elkerülhetetlen- nek látszó monotonia keltette kintól, ami per- sze nem igazán kín, in- kább csak az élmény alig észlelhető hiánya, melyet az eseményvel együtt épp olyan könnyen magam

mögött hagyhatok, mint ahogy gyorsan túltehe- tem magam egy ellen- szenes szobor ismétlődő látványán is; kiüresít- tek bármilyen képet vagy hangot, feltéve persze, hogy kellő életősztóntól vezérelve erre töreksem, — és nem arra, hogy el- túlozzam a bajt, mert az már nélkülem is el van túlozva, tehát összeha- sonlíthatatlanul jobban járok, ha figyelmemet egy költői képnek szen- telem, melyet a korábbi képpel ellentétben nem megfosztani kell elgon- dolható jelentésétől, ha- nem éppen ellenkezőleg; építeni, dédelgetni lehet a vele való törődés által, még akkor is, ha a címben olvasható sorhoz fű- ződő viszonyomat a tel- jes tagadás jellemzi, kép- zeletem lázadozik: szá- zadelős falusi porták há- zi áldásának mellékalak- jaiként jeleníti meg a le- irt szavakat, kékkel és pirossal himzett madara- kat látok: két galambot, akik szárnyuk alá veszik a verebeket, vagyis az elképzelés erejével még giccsebbé túlozom a giccsét, mert nem, nem és nem hiszem, hogy a kedvesből sugárzó de- lejes erő, mely megbabo- názza és kibékíti az el- lentéteket, e hétköznap- i lehetetlen képében tri- umpálhat, és azt sem his- zem, hogy a lefegyverző költői egyszerűséggel ál- lunk itt szemben, mit ta- gadjam, keveslem ezt a csodát,

de amikor ezt kimondom, tudom; bizonyos poétikán kívüli okok — a galambokra és vere- bekre vonatkozó elma- rasztaló nézeteim — erő- sebben befolyásolják ité- leteimet, mint ama eszté- tikaik, melyeket csak köteleességszerűen, min- den igaz meggyőződés nélkül rángattam elő az elutasítás racionális, ok- szerű, tehát az Olvasó számára is végiggondol- ható alátámasztására, mert bár kezdetől fogva tudtam, képtelen leszek érvekkel bizonyítani (na, most kibököm), hogy Jó- zsef Attilának egy gyen- ge, ifjúkori megoldásáról elmélkedünk itt, mégis megpróbáltam elemző lenni, a félelem miatt, hogy elkerüljem az ér- dektelen szubjektívizmus vádját, mellyel most le- szek illethető, midőn mégis csak elmesélem, alapvetően az a problé- ma, hogy én undorodom a nyomorúság gyáva tűn- tetőitől, ezektől a szem- fényvesztő demonstrató- roktól, az idegességtől felfúvódva remegő, váro- si galamboktól, és a su- nyos verebektől, akik so- sem merik vállalni a magányt, hogy valahol egyedül jelenjenek meg, akik bűgva, hajlongva, vagy rikácsolva, pattogva követelnék alamizsnát, akik unottan, már csak azért repülnek, mert ez az a képességük, mely egybeesik az ember örök álmaival, és ezzel élnek vissza, amikor etetés után egyszerre rugaszkodnak el a városok nyomorult, szürke fótéreirol; sze- münkbe kavariják a port, elhullajtják bűdös kis tol- laikat, hogy cinikusan megajándékozzák kenyér- adókat az áhitott elsza- kadás látványának egy minden méltóságot és szépséget nélkülöző vál- tozatával — holmi si- lány, kecstelen felröppe- néssel — és a gravitáció elkerülhetlenségére gü- nyosan figyelmeztetnek minket, — minket, akik még ekkor is elbűvölve nézzük, hová nem emel- kednek ezek ...

LÖRINCZY ATTILA

amikor ezt hallom, mindig egy kisváros poros macskaköveit látom, egy teret, amely Makó főteréből és Vásárhely több teréből rakódik ösz- sze egyetlen, szürke sző- kökűttal ékesített, ár- nyéktalan placcá, ame- lyen a megnehezedett le- végő oly magacsul állítja ön- ön- nön állandóságát, mint amilyen változatlan az idő eme lelki piktúra fö- lött.

Nincs előttem az a te- rasz, ahonnan, vagy az a néhány ablak, amelyek egyike mögöl a megszó- laló látható a lélekeme- lő jelenséget, mely költ- tővé emelte a megneve- zés pillanatában, csupán a tér köveit látom és a szegényes díszkutat, pe- dig ez csak egy egyszerű ucca.

Milyen óvatlan az a kijelölhetetlen perc, amikor hirtelen beszakad a formális jelentés burka, s ugyanazok a szavak, amelyekkel semleges tör- téneteket mesélünk, arra sem gondolva, hogy fon- tos az igazság, szóval ugyanazok a szavak meg- ható odaadással részt vesznek a gyöngédség meghatározásában.

Sohasem az a kegyel- mi pillanat, amely ter- vezhető, egy másik lélek fölfedezése megismerése olyan váratlan, mint amikor kenyérszülés köz- ben az embert megéri a végtelen, s ugyanígy; más megigazoltságát ke- gyetlen részvétlenséggel figyeljük, idegen helyek deszkárei között van otthon a tekintet.

Ha rá is vagyunk szó- gezve „tér és idő ke- resztjére”, minden igaz- nak más tér és más idő jutott: a hétköznapok törvényei szerint a ma megváltóit elzavarják a holnap zarándokai, de nem lehet senki sem jó zarándok, ha nem köve- ti, imitálja a hivatásos messiásokat.

Igen, az ucca... innen már nem a tekintet a fontos, talán, hanem az, hogy a látványt feldolgo- zó elme mely rétegeibe volt elzárva akkor az ő s patkány s annak mind- annyionk rettegte átka, a meg nem gondolt gon- dolat, vagy hogy ennek artikulátlan formája, a félelem szüli-e ezt a zsi- bongó érzékenységet.

Kimondjuk, hogy nem jó, korai, kamaszos, ér- zelgős, erőtlén, ám ked- ves, és itt arról kell szól- nom, hogy minden el- gondolható: becsonget hozzám egy ember, azt mondja, beszélgetni sze- retnék velem, és én meg- íjédek, pedig ő valóban nem akar mást, csak be- szélni velem, s az is lehet, hogy kirúgom, hisz ez a kedvesség sorsa.

A gépiesen elkövetett bűnök után nem hábo- rog a lelkiismeret; oly remekül szocializáló- tunk egy-egy életrevaló minta követése útján, hogy bárdolatlan száva- inkat legföljebb félreér- tetett jópofaságnak itéljük, s ez a félreértés sem végtelen, s a lehetőség másnap számunkra adott.

Elszomorító a lényeg: szabad választásunk biz- tos tudatában megdicső- ülve állunk az igazság és védelmezői oldalán, az „élet rendje” által dik- tált ítéletek mellett, és ezekben a pompás ünne- pélyes percekben eszünk- be sem jut a jó, amely-

nek végül is kevesebb, de igazabb érve van, mint magának az igaz- ságnak.

Minden embernek lel- ke legmélyén költőnek kellene lennie, írónak, szolgálnak, olyanannak, aki adakozásában akarja megélni a teljes életet, de ez azért nem jöhet létre, mert a hatalmas- kodók csupán kedvelik, de nem követik még ál- maikban sem az írót.

Ezerszer olvastam már, még vérbő vezércikk- ben is, hogy képtelenek vagyunk befogadni a csodát, nevezzük meg egyikét: az önzetlen cse- lekedetet, ám ha bekö- vetkezik, ha „lesújt”, leg- jobb esetben is csak egy kicsi glossza jár érte, holott beszélgetéseink magját kellene képeznie, vagy még inkább termé- szetes tetteink központ- ját.

Persze, az egészben csak a csoda hatása az érdekes: van valami von- zóan megmagyarázhatat- lán abban, ha egy ezers- zer látott arc néhány pillanatra gyönyörűnek látszik, ha egy semmit- mondó tekintetből várat- lanul áradni kezd a szen- vedés, s innen már nincs messze az az — ugyan- csak váratlanságával föl- emelő — érzés, mely szé- pnek láttatja a szemé- rnyudombot.

Nyugodtan kimondha- tó: csak a rácsodálkozó- ból lesz jó befogadó, s ez éppen most, ehelyütt hangsúlyozandó, hiszen a címmel megidézett zseni mondta egyszer, hogy az írást követő pillanatban már olvasóvá lesz, s hogy milyen izléses olvasóvá, ezt ma már nem kell ki- emelnünk.

Nem, kérem, nem a messzeség az, ami meg- szépi, hanem a tragédia, a dolgokat körüllegő- hősies rossz sors, s ha a jó öreg dán filozóf után keresni kezdjük a vala- mihez való viszonyt, ak- kor ez a valami a tragé- dia, a folyton ismétlődő, szegmentált és csak a já- tékban katartikus pusztulás.

Ezért lehet olyan tűn- dőfelhős, ha az uccán átme- r egy kedves, csakis ezért ülhettek a galambok a verebekhez: per- sze a jó önmagában is jó, hisz Mainau szigetén sem attól szépek a virá- gok, mert drága a belé- pó, de attól értékesek, hogy a világ majd ösz- szes rózsafajtaját őrzi szigeten minden évben befedik a zord tél pusztításai előtt.

Végül összegyűlnek mind, a szálkás kérdé- sek: az-e a tragédia, ha a csoda elmarad? Itél- het-e jól az, aki a gon- dolat Taigetoszára küld bármilyen mondatot? uge, sohasem csapnak át valóságga a boldogító tények? mi lesz a sor- som, ha becsongetek va- lakihez pusztán azért, hogy beszélgessek vele? tényleg: romantikus ő- skövület lenne mindez? s mi lenne, ha nem remül- nénk meg attól az első szótól, ami még jóval a mérlegelés előtt jut eszünkbe?

Mert ki kellene nyitni az ajtót, kitárni az ab- lakot, fölülni a könyvet, hisz eltévedt már a mes- terséges gátlások sötét folyosóin az emberhez méltó érzélem, indulat.

DLUSZTUS IMRE

Darvasi László

Park

Senki többet.

O csak ráválalni még azokra az egyszerű, végleges hangokra, melyek búcsúzása, mintha egy őszi parktól...
Túl a régen nyírt, utolsó búrjázó sövényen távoli avarba fészkel már a nap;
a tölgyek hegedűhúrok,
és az arnyi tö ijedt nádasán hárfázó széllel dobantva vitáz s az ösvényen végiglódul egy papírdoboz.
Am ahogy e halk mámorba visszatéved S lent tétován zörög,
fent bíbor fátylakat húz az égi mezőkre a lélegzet.
Hát újra itt vagyunk, újra itt,
hogy eltartson még e sebtében összetákolat világ;
és kísértének az elveszett versek,
és fénylik az irodalom padokba, törzsekbe véve,
s az álom hóvirágos ablakát hiába kocogtatja elkéül, türelmetlen ujjakkal a részvétlen idő.
Mert kell most e marasztaló szelidség,
kell, hogy e cselekményben elbeszél vág,
a sárgára égett pázsittal birkózó személytelen léptek megértsék azt, mi nélkülük,
egy másik eseményben er majd véget, holott...
holott az összeűsző árnyak közt elfogy lassan, mi voltunk;
ahogy pörögve hull, érint s tenyerünkre tőporódik az egykori lomb, ahogy elkésett szárnyak verdesnek szívünk körül,
s ahogy e hasztalan beszéd kéklő lapjain át, valóban, nélkülünk is, a tengerig botorkálnak az igék;
és akkor már, hogy milyen vagy s leszel, szóval akkor már igazán senki többet,
Vérző, csupasz ágakkal emel majd arcához egy hajnal,
pedig csak itt maradsz, ahogy elmegy,
és hullnak a könnyek e folyton távozó jövőidőért,
mert zokognak, zokognak benned mind,
mert a vitorlák egyre fényesebbre mossák a céltalanul közelítő, hallgatag horizontot.

Balogh József

Más asztaloknál ülsz már

köszönet ginsbergnek, és búcsú

domonkos istván, veled vagyok a fehér országban,
hol kagylókkal és áramvonalas halakkal föltök fel az elvadult kerteket
és ismeretlenül is idezhető marad,
ami veled történt
és én még itt bátorodom, hogy poémában hódoljak a Nagy Utazásnak,
mely a halálnál távolabbra lódit
mert a halál nem látta a köveket a hegy tetején,
amint egy névvé állnak össze
csak a hőmpölygő tömeget a völgyben
és azt hihette te is odalenn kóborolsz,
pedig a horda meg sem hallotta hallgatásodat
pedig lapokba írtak pl.
meg fekete szárnyakat próbálgattak éjszaka,
mert kellett a sötét a röpüléshez
pedig te fehér tollakkal is rongyosan, de a hegy fölött álltal
és a betűk kénytelenek voltak elpörögni sehová

domonkos istván, veled vagyok a Kék Országban,
hol az öblöket beültették asztalokkal,
hogy ott igyanak, kik a szomszédból erre tartanak,
és ismerős barátságokat hagytál megrohadni,
mert ami veled történt
elfelejtett kínai katonával a föld alatt a Nagy Utazásban,
melynek prospektusát minden zarándok a szemén viseli, mint fekete kötést,
mert a halálnál távolabb csak két lábon jut az ember vagy ugrál, ha úgy tetszik

domonkos istván, veled vagyok a Zöld Országban,
hol a tavasznak egyáltalán nincs illata
és ismered mégis a poros akác szűrös szagát
a Nagy Utazást
pontosító érzékszervek buja sikolyát,
mikor két csigoly között megáll a tű

domonkos istván, veled vagyok a Vörös Országban,
hol kaviárral kövezik a temetőt
és minden délelőtt fényesre mossák az angyalok derekát
veled vagyok a Fehér Országban,
hol könnyű prémeke burkolózva gondolkodnak cigányok arany karikáira
hol combig meztelen modellek kínálják a verseket

domonkos istván, veled vagyok az Országban,
amely nem lehet a Rendetlen Gazda otthona,
mert belülről kellett volna kezdeni a kilakoltatást
s nem levérni a házfalat

veled vagyok,
hol Csulafülűekkel húztatják a csilléket ma is
s egy végtelen hangverseny csöndjébe temetkeznek, ha meglátják a vak lovak homlokát

a Nagy Utazásban vagyok
a Kék Ország vörös pisztrángjaival
és menetelünk hason csúszva egy üres mederben
ívásra domonkos istván és az ikrák csilingelve
az égbe hullanak
lefelé

B. GY.-NEK

Ha húsz-huszonöt év múlva lesz a hetvenes-nyolcvanas évek magyar irodalmának olyan olvasója, aki a kor irodalmának megközelítően az egészét olvassa, s ezt nem hivatalból teszi, akkor ez a majdani olvasó bizonyára másként fogja megítélni az időszakot. Ha a próza '45 utáni történetéből indulunk ki, nincsen sok esély egy ilyen olvasóra: a húsz-huszonöt évvel ezelőtti irodalom sem mint egészét olvassuk, legfeljebb jelentős, de egymástól viszonylag függetlenül szemléltető műveket tartunk számon. Ha e próza jelenét nézzük, valamivel több esély látszik. A távlat az, ami lehetőséget ad a majdani olvasónak arra, hogy a mainál jobban, szemmel láthatóbban válasszon szét egymásnak esetleg ellentmondó minőségeket, s megállapíthassa az időszak igazi irodalmi értékeit.

Ahogy a hatvanas évek prózairodalma — a kivételektől eltekintve — nem vállalhatta az ötvenes évek természetét, ugyanúgy nem folytathatta a hetvenes évek elején-közepén induló generáció a hatvanas évek egyebkent értékes és ma is a kultúránk jelölőit. Ha felsorolom a természetesen itt is létező kivételek névsorát — *Déry Tibor*, *Csuk Géza*, *Wandy Ivan*, *Meszoly Miklós* vagy *Konrád György* nevet — akkor ezzel még nem minősítem újra a hatvanas éveket; ezek a nevek, művek eltértek az időszak valóságos regénygyakorlatától. (Ugyanakkor a '45—'48 közötti időszak a „regénygyakorlat” szempontjából vár revideálásra, erre *Hamas Béla Karneválja* a legsürgetőbb példa.) A nyolcvanas évek nem tagadja a közvetlenül előtte álló évtized eredményeit: szándékaiban, törekvéseiben éppenhogy egységű vele. Ugyanúgy ki akar törni abból az egyre szűkebbnek bizonyuló körből, amit a magyar irodalom prózai hagyományai bizonyos értelemben kötelezőként, követendőként írtak elő. Nem véletlenül írja *Szilágyi Akos*, hogy Magyarországon a hetvenes évek eleje óta prózairól kizárólag „a magyar regény” megteremtésének igényével és vágyával indulhatott. A dolgok rendjéből következett, hogy bizonyos prózaeszmények korszerűtlenné váltak, még akkor is, ha a maguk helyén, a maguk idejében ezek fontosak voltak, s irodalomtörténeti-esztétikai értelemben minőséget jelentenek ma is. Nem bármiféle előzmény nélkül való jelenség ez: elődök természetesen vannak. A radikálisan újat teremtés helyett ez az irodalom előbb példát és igazolást keres arra, hogy lehetséges szövegek között is irodalmat létrehozni, és ami ezzel egyenértékű: szükséges egy új magatartás is, amely cél és igény, az olvasó részéről pedig feltétele az irodalom folyamatában történő aktív részvételnek.

A hetvenes évekből prózairodalom elfordul ugyan a hagyománytól, de ezzel betölti irodalomtörténeti szerepét, mert a szemlélet mellett a formát nem tudja megújítani, vagy ha igen, sikere inkább csak szorványos. Az igazi át-

törés ennek az évtizednek az elején következett be. A főművek helyett a főművek utáni próbálkozások ezáltal többet árulnak el erről az irodalomról. Emiatt megrévadó a nyolcvanas évtized: *Esterházy Péter Bevezetés a szépirodalomba c. sorozata*, *Nadas Fejzetei* ezer oldalasnál terjedelmesebb *Emlékiratából*, *Hajnóczy* utolsó kötete, *Tandori* prózai világának szándékos szűkítése, *Kornis Mihály* novelláskötete, egy-két életkorában is fiatal író ígératesz színelépése mind az új prózaeszmény jelenlétét bizonyítják.

„Minden okos dolgot kigondoltak már, csak meg kell kísérlni újra kigondolni azt” — írja Esterházy Péter a *Termelési-regényben*, s ezen a helyen ez a mondat azt is jelenti, hogy minden irodalomnak önmagát is újra kell teremtenie, előlről kell kezdenie saját köreiben belüli kísérleteit. Nem feltétlenül megkésettég ez: a magyar irodalom most jutott el alakulásának erre a pontjára. A sajátos prózapóitika építése egyébként alakulásának egyik igen fontos pillanata. Ez a próza tisztában van azzal, hogy nem lehet mindent elmondani, de ugyanúgy tudja azt is, hogy az elmondás aktuális hiányaival együtt is szükséges, mert enélkül éppen a korlátozott teljesség szenvedne csorbát. Ezzel az alapállásával pedig az egész eddigi magyar irodalom fejlődéséhez képes csatlakozni.

Ez a próza mind ez ideig az önszemlélet kérdésében jutott a legtovább. Az Esterházy által említett, de a dolgok természetéből fakadóan mindegyik műben benne levő grammatikai tér önmagának önmagához való viszonyát tisztázza elsősorban. S az is lényeges, hogy tárgyát megnyíre tudja birtokba venni: sokszor e birtokbavétel éppen a tárgytól való eltávolodás aktusában jön létre. Ezáltal jöhett létre az a fajta ironikus világkép, amely kényszerű hiányt pótol a magyar irodalomban. A világkép szintje pedig egyúttal a nyelv, a megformálás szintjét is jelenti. Ezért lehetséges, megszabadulnia a mindenkorai magyar irodalom egyik legsúlyosabb tehertételétől, a vulgarizáló értelmezéstől, ami nem tudja a művek világképét a maga által megszokott módon megközelíteni.

Az irodalom fejlődése és alakulása lehetetlen az őt segítő, értő, rendszeres és szűkség esetén korrigálni is képes kritika megléte nélkül. Nem állítom, hogy a jelenkori magyar irodalom egésze mellett ilyen kritika áll, de szerencsés módon ennek az értékes, felszálló ágban levő irányzatnak, s különös néveljük irójának van már kongenialis kritikusa. Ez a tény és a prózaeszmény önszemlélete a biztosíték arra, hogy tovább tud lépni, s a későbbiek során újabb minőségeket tud majd felmutatni. Azért is, hogy a húsz-huszonöt év múlva olvasó is így lássa: valóban ez volt az uralkodó prózaeszmény Magyarországon, a nyolcvanas évek első felében.

CSUHAI ISTVÁN

Pikó András beszélgetése a Harmadkor szerkesztőivel

Pikó András: A Harmadkor egyik programtétel a határokon túli magyar irodalom előtérbe helyezése és közlési lehetőség nyitása számukra. En ezt egy be nem vallott hiánypótló cselekvésnek érzem.

Takács József: Nem nacionalizmus és nem fillantropia az, hogy határokon túli fiatal írókat közlünk. A természetellenes éppen a szétszaggatottság, a természetellenes az lenne, ha nem közölnénk. Ezenkívül ezek az irodalmak modern fordulatuk óta izgalmasabbak, mint a hazai magyar irodalom. És itt nemcsak az avantgarde törekvésekről van szó.

Csuhai István: Nagy Pál *Hampstadti semmittevők* című regénye. *Határ Győző* könyvei, *Tolnai Ottó* és *Ferdinandy György* prózája 10—15 évvel megelőzik azt a változást, ami a magyarországi prózánál a 80-as évek elején játszódott le. Vagy a tanulmányoknál: *Borl Imre* avantgarde- és szízelölő tanulmánykötetei, *Bányai János*nak a Babits—*Pilinszky* lírai vonalról írott *A szó fegyelme* c. könyve messze megelőzték az ilt-honji feltűtást.

P. A.: *Hiányoznak a Harmadkorból azok az elméleti írások, amelyek e különböző magyar irodalmakat egy lapon belül szintézisbe fogták, azokat összevetnék. Miért?*

Cs. I.: Ezt a szintézist nehéz megvalósítani. Több oka is van. Két szám után még nincsen semmiféle hagyomány, semmiféle kialakult rend, ami alapján beszélni lehetne arról. A mások az, hogy nyolc szege di szerző van, ezenkívül gyakorlatilag teljesen alkalmi a kinti szerzők szereplése.

T. J.: De ez természetesen, hogy egy-egy számnak a szerzőgárdája alkalmi. A baj nem itt van, hanem ott, hogy akár egy vágyott vagy elképzelt szintézist, akár egy teoretikus megalapozást csak szorosán összefüggő szerzőgárda tud csinálni. Ez

most néhány ember, akikre hárul a lap összes gyakorlati teendője is. Azt hiszem, ezt a bizonyos szintézist nem nekünk kell megcsinálni.

P. A.: Mivel íróitok nagy részével a kapcsolattartás nagyon nehéz, s csak egy szűk szegedi szerzőgárdára alapozhatok, illuzórikusnak tűnik bármiféle közös program, amely köré egy esetleges Harmadkor-nemzedék szerveződhetne.

T. J.: A számoknak mindig lesz valamiféle egyveleg jellegük, ez biztos. Az is biztos, hogy illúzió egy Harmadkor-nemzedék. De nemcsak megvalósíthatatlan, kerülendő is. Ahogy az *Echinor* című kolozsvári lap szerkesztői, *Szöcs Géza* és *Egyed Péter* kijelentették: „nem kívánunk egy nemzedék teológusai lenni”, ugyanígy mindenféle önállatástól mentesnek képzelem el én is azt a lapot, amit szerkesztek.

Cs. I.: Nemzedék nem lehetünk, mert ahhoz már túl kellene lennünk valamin. Mi még nem vagyunk túl semmin, mindennek előtte vagyunk. A lap nem akar egy nemzedék orgánuma lenni, hanem az irodalom hiányzó iskoláját kívánja pótolni. Ez nagyon lényeges dolog. Ez a megjelenési lehetőség sokat segíthet az írói indulásban.

T. J.: Félreértés ne essék; ez nem filantróp gesztus. En közlöm egy költőnek a versét, mert gyanítom, hogy a következő két verse jobb lesz. Ha beigazolódik, akkor jó szerkesztő vagyok, ha nem, akkor melléfogtam. Ez a szerkesztő kockázata. Visszatérve az előbbiekre: úgy vélem, ez a nemzedéki önánimálás zárólag természetellenes irodalmi közeget jön létre...

P. A.: Szerinted nem természetellenes az az irodalmi közeg, amiben dolgozunk?

T. J.: De igen, természetellenes. De ez még nem ok arra, hogy ne viselkedjék úgy, mintha mi sem történt

volna. Ezzel a közeggel teljesen ellentétesen.
P. A.: *Ha közös program nem is, valamiféle körülítható közös szellemiség létezik?*

T. J.: Ez egyetlen lehet: a tolerancia szellemisége. Azt hiszem, most is föfedezhető két tónus a lap írásain, illetve az írógárda világképén. Az egyik az Újhold íróihoz és a hagyomány folytatóihoz, a másik a neovantgarde-hoz köthető. E kettő egymás mellett létezése a lapon belül e tolerancia első jele.

P. A.: *Ez érezhető a megjelent számokon is. De mintha csak ez a két tónus élvezné egyedül figyelmeket. A korábbiak vagy más stílusok a látókörökön kívül rekednek.*

Cs. I.: Van egy műfajpoetika változása, ami a 70-es évek elején kezdődött el, ezt *Szilágyi Akos* írta le. A líra lassan kiszorult és a próza került előtérbe, ez lett a vezető műfaj, s ennek megváltozott a belső képe is. Új dolgok tolódtak előre, ilyen pl. az Esterházy-próza.

T. J.: Ez az a próza, ami a jelenlegi művészeti szituációt jellemzi, ez az, ami ma megkerülhetetlen.

P. A.: *Szűk időbeli határok között kell dolgoznotok. Milyen problémákat okoznak ezek a korlátok?*

Cs. I.: Ez egy egyetemi lap, ahol nem egy kitalált nemzedék nő föl, egyes írók vannak, akiknek meg kell szabadulniuk a modorosságától. Elképzelhető, nem ideális esetben, hogy ez a metamorfózis nem egyszerre következik be, s a lap színvonalán ez nem jelent változást. Elképzelhető, hogy egy bizonyos színvonalon maradunk és azon semmiképpen nem tudunk túllépni. (Ez éppúgy tény, mint az, hogy nyolcan vagyunk, vagy tízen.)

P. A.: *Mindez mennyire korlátozza a hosszú távú szerkesztői elképzeléseket?*
T. J.: Ahogy lehet egy vágyott szintézis, az én fejemben nincs, van a fe-

jemben viszont egy vágyott teoretikus gárda. Amit én lehetségesnek is látok. Ez lehet, hogy itt alakul ki, de nem a Harmadkor szempontjából fontos, hanem annak az eljövendő lapnak a szempontjából, ami most még csak a fejünkben van meg.

P. A.: *Ez a gárda Szegeden még nem alakult ki. A lapon sem látszik meg?*

T. J.: Még nem látszik meg.

P. A.: *Es mikor fog meg-látszani?*

T. J.: Egy év múlva, két év múlva, vagy három. Idő kell hozzá, hosszú idő.

P. A.: *Mennyire változott meg az első szám bevezetőjében leírt helyzetetek?*

T. J.: Kisebb a magányosságunk s ugyanolyan a függő helyzetünk, bár az a kezdeti bizalmatlanság és szinte tárgyalásképtelen légkör, amiben az első számot szerkesztettük, elmúlt. Ha a kiadónk elhisi nekünk, hogy itt mecénásnak kell lennie és nem üzletembernek, akkor talán rendeződik a lap jelenlegi teljesen kusza anyagi helyzete. A jelenlegi hivatalos egy évi költségvetésünk 10 000 Ft. Ebből fél számot sem tudunk kinyomtatni. Egy szám minimum 20 000 Ft-ba kerül, tehát több mint évi 80 000 Ft-ra van szükségünk ahhoz, hogy ne állandó kötélvány legyen a lap kiadása.

P. A.: *Hogyan értékelték a Harmadkor fogadtatását?*

T. J.: Egy barátom elmagyarázta nekem, hogy ha azt akarjuk elérni, hogy legyen rólunk 3 sor az eljövendő évtizedek Spenőtjában, mint a magyar irodalom mártírjairól, akkor csak szerkesszük a Harmadkort. Szerinte Harmadkor addig létezik, amíg nem jó lap, ha az lesz, akkor ki-nyírják. En nem így gondoltam.

Sok fanyalgás és sértődöttség kíséri, és nagyon sokan segítenek: ök nem szerzők és nem szerkesztők, de nélkülük nem jelenne meg egyetlen szám sem.

1985. július 26.

Másodszer

Örvendetes gyorsasággal került az „utára” a Harmadkor új, második száma. Alig fél évvel az első, átmeneti szám után A Bölcsész új folyamának már új formája van, sokkal tetszetősebb, kézhez simulóbb az előzőnél (ára változatlan: 14 forint, olcsóbb a legtöbb hazai irodalmi folyóiratnál).

Lényegi változást sejtett ez a „gyorsaság” az előző évek gyakorlatához képest, bár a negyedéves megjelenés még nem tűnik reálisnak. Annál szükségesebb azonban a két megjelent számot szembevetnünk a szerkesztői célkitűzésekkel, mert szoros összefüggésben lehet a megjelenés realitásaival.

A szerkesztők nem kisebb céllal mint folyóirat indítással léptek a Bölcsész nyomdokaiba. Tehát egy újabb folyóiratot is számonkérhetnénk a kiadványtól. (Ez még elhamarkodott lenne!) Paradox a helyzet: panaszkodunk a meglévő fórumokra, ágaskodik a szándék újabb teremtésére, s amikor sikerül létrehozni a saját folyóiratot, általában nem sokkal különb az előzőeknél. Az energiák nagy része a fórum megteremtésére s nem annak betöltésére irányul. (Pusztán a jelenlét válik fontossá, mint azt egy lapárs címe mutatja is, mely önmagában nagyon kevés.) Sok a folyóirat s mégis kevés a jó olvasnivaló.

A Harmadkor szerkesztői gyakorlata elmozdulást mutat az előzményektől, nyitottabbá vált. Visszont például egy dolgot: saját — helyi — erőből ők is képtelenek lapot készíteni. Itt felmerül egy kérdés: vajon lényeg lehetetlen Szegeden szegediekkel folyóiratot csinálni, vagy csak hiányzik az igazi „szerkesztő”, aki nem csak ül a valagán és turkál a beérkező kéziratok között, hanem megrendel, ösztökéli a szerzőket, nemcsak a lapot, az irodalmat is életben tartja. (A szegediek, az elszármazottak is tudják — ez egyszer nem volt álom, azóta csak a lap nincs meg.) A Harmadkor szerkesztői igen sok helyről szedték össze a két szám anyagát. (Legfeltűnőbb a határainkon túli magyar irodalom majdnem teljes skálájú szerepeltetése.)

Dicséretes — bár félek a szerkesztők érdeméül felütnettni — hogy merték vállalni mindkét számuk kizárólagos irodalmiságát, meg lehet, csak az anyag gyűlt így össze. De mindenképpen fontos, ha már így alakult, mert minden más fórum kezd egyre inkább háttérba fordítani az irodalomnak, mint olyannak, aminek semmi haszna (még vizügyi kérdésekben sem). Folyóiratként ebben az irányban látom a Harmadkor jelentőségét, lehetőségét.

A diák- és egyéb lapokhoz hasonlóan a Harmadkor második számában is a líra a domináns műfaj, korántsem a legjelesebb azonban; sokkal kevesebb jót mondhatunk el a versanyag színvonaláról az előző számhoz képest is. Igazán említésre méltót nem találtam

közöttük. *Sziff Ferenc* a töle megszokott magas színvonalon van jelen. Az ő kimunkált, már-már jellegzetes versbeszédéhez képest kialakulatlannak, ötlet-szerűnek látom a többi „költő” verseit, szövegeit. (Különösen meglepő a szerkesztőktől *Háy* narancsszívének megkülönböztetett helyen való közlése, nemcsak azért, mert a *Szegedi Egyetem* kicsit jobb szövegű változatát már ismerjük.)

Legerősebbnek a tanulmányokat és a recenziókat tartom. Erdekes, informatív *Gerencsér Gábor* felvidéki költőket bemutató tanulmányának második része. Izgalmas, ötletgazdag *Pongrácz Tibor* Borges-értelmezése, de egyben vitára ingerlő is. (A vitát rögtön a cím pontatlanságával is kezdetnek.) Komolyabb megfontolást és eszmecséret érdemelnének az írás első két lapján kifejtett problémák, melyek középpontjában a csönd és a hallgatás áll. (Itt kell megjegyezni, hogy Adorno és Wittgenstein híres tételeivel való visszaélés innen marad az értelmezés szabadságán — ez lenne a vita második napirendi pontja.) Szerintem Pongrácz értelmezése kisiklik, amikor öngyilkosságának állítja be a bárd tör általi halálát. Összevételű ajánlom Borges *A palota* parabolája című versét (az *Okok, jelek, dolgok* c. kötetében), melyből — egyébként itt is világos értelmű a „töradományozás” — egyértelművé válik a költő sorsa. Igaz így nem sokat kezdetünk az elméleti bevezetéssel és a belőle levont következtetéssel. Alapos munka *Csuhai István* Esterházy-tanulmánya. Alighanem az első írás, mely teljes egészében a jeles író idézeteiről szól. Olyan körültekintően használta föl a szakirodalmat, hogy ami kimaradt az írásból, az nemcsak tőle, hanem az egész Esterházy-fogadattástól számonkérhető. Nem kapunk választ arra, hogy ezek az idézetek milyen értéket képviselnek a magyar irodalomban, milyen minőségűek a szerző idézetei, a kultúra folyamatossága csak így képzelhető-e el stb. (Miert, hogy a kezdetben levő Tandori neve alig említődik, holott Dezső úr idézetei — kimácsolásai stb. — korszakos hatásúak E-re is. De itt már egy másik problémát érintünk: a fogadtatás remeklést, mely Tandoriról átnyergelt Esterházyra, és nem biztos, hogy messzire jutott.)

Érdeklődéssel várjuk az újabb Harmadkor-számokat, bizunk benne, hogy erősödni fog, s nemcsak a szerzők fogják alakítani a lap képét, hanem az is a szerzőkét.

ZSOLDOS SÁNDOR

Álom és valóság, illúziók és tények. De kinek az álmai, és milyen valóság? Az áll szemben egymással, ami van és ami nincs. Két egymásnak feszülő létezővel — a köztük nevelkedik egy harmadik; a művész, akinek hatalmában áll, hogy az álomot valóságossá tegye. „*Itt van tehát Alexander, a fantázia mártírja, legalább is önmaga számára.*” — írja Bergman magyarul is megjelent filmnovellájában. (Fanny és Alexander, Arkádia Kiadó, 1985.)

Bergman legújabb — esküvése szerint utolsó — filmje minden korábbi munkájától különbözik; mert bár központjában ezúttal is a szenvedés áll, a rendező figyelme most nem feltétlenül és konyörtelenül a szenvedés mélysége felé igyekszik, hanem koncentrikanusan a körül gyűrűzik, a felszínen elnézően körbejár, pasztel színekkel hátteret rajzol, a figyelmű irányja tehát nem vertikális, hanem

horizontális. E jelentős szemléletbeli változás magyarázata az lehet, hogy a Fanny és Alexander bevalótlan önéletrajzi ihletésű film; Alexander a gyermek Ingmar Bergmannal „azonos”, így tehát a forgatókönyvíró-rendező, aki mindaddig nyilvánvalóan „csak” látomásaival dolgozott, ezúttal az öntörvényűen építkező emlékezettel szembeáll, elgondolható tehát, hogy maga az emlékezés — mely lépten-nyomon kikerülhetetlen, konkrét képekbe ütközik, — vet gátat a megszokott bergmani szándéknak: hogy lényegig pusztítsa a dramaturgiát.

Bergman megkegyelmez, és az élet általa kitüntetett pontjait: a magány-szorongás-félelem-halál vízióit egy olyan szép, lassú méseben bontja ki, amely magába foglalja a hétköznapok hangulati banalitásait; a karácsonyok boldog izgalmát, a gözülő kakaók illatát és a szalonok megnyugtató, hajnali csöndjét is.

Költő: Ez is olyan nyugodtan mondd, mintha nem ismernéd a szenvedést!

Lány: En?... En megszenvedtem minden szenvedéseket, méghozzá százszorosán, hiszen az én érzelésem finomabb.

(A. Strindberg: Álomjáték)

geti az igazság álmát, és reménytelen hadjáratot indít a lázadó Alexander ellen, akit csak megfegyvelhet, de nem törhet, és legfőképpen nem érhet meg, mert a fiú — ha egyelőre öntudatlanul is — az álom igazságát hirdeti.

Emilie színésznő mivoltát meg nem tagadva, új szerepet, izgalmas változást ígér ismeretlen, új életformát választ magának, amelyben végre minden valóságos, egyszerű, kézzelfogható, és mégis magasztos célnak alárendelt. „Azt mondta, hogy a gyerekekkel együtt mindnyájan Isten közelében fogunk élni — az igazságban... Ez az igazság, hiszen ő, megingathatatlan ez volt a legfontosabb” — mondja később, amikor beismeri, hogy tévedett. Csak-

hogyan a püspök világa nem a játék világa, ebben nem lehet következmények nélkül szerepet vállalni és cserélni; itt egyetlen szerep van, mindhalálig ugyanazt a maszkot kell viselni, mert így érhető el a mindennél fontosabb látszat; — *mintha* az igazság birtokában lenne. E magatartásnál tisztességebb, alázatosabb, önműködő közveszélytelenebb az Ekdahl-modell, mely a maszkok látványos váltogatásával beismeri tévórásgátát, és vállalja szerény bizonyosságát: önnön kicsiségét és kedélyes önzését. Mindkét magatartással szemben nyilvánvaló Alexander fölénye, hiszen ő, megingathatatlan és a világban egy transzcendens igazság birtokában van.

Ami nincs, és mégis, mintha lenne

Az Ekdahl család. A tízéves Alexander népes rokonsága, a kisváros színházának birtokosai, és egyéb szerény jövedelmek edeslink élvezői — megannyi műfaj nélküli művész —, az élet boldog műkedvelői, akik az isteni művet mindenek fölött kedvelik, s illó alázattal úgy rendezik lakhatóvá, hogy a sosem készlekedő látványos megbocsátásoktól még magabünek is mint az öröm újabb és újabb forrásai fénylenek. Egy család, melynek egymáshoz erősen kötődő tagjai maguk között sosem kényszerülnek hazugúságra, mert pontosan olyan életet élnek, mint amilyenre természetük szerint, jókedvel képesek. Ahogy Gustav Adolf, a familia szónoka mondja a film egyik utolsó jelenetében: „Mi Ekdahlok nem azért jöttünk a világra, hogy átlássunk rajta... Legjobb, ha rá se bagozunk a nagy összefüggésekre... A megfoghatót szeretjük, igen, mi Ekdahlok becsüljük a kibúvóinkat. Ha megfosztunk egy embert a kibúvóitól, megtébolyodik, és törnözni kezd.” Ez az ő bölcsességük, ez a beismerés, így épül fel az *önvédelmi idill*, melyben felhőtlen lesz az álom, és a fájdalom szelíd melancholiává csitul. („Hirtelen lesült a halál, hirtelen szakadékok nyílnak előttünk, hirtelen ránk tör a vihar és a katasztrófa, ezt mi mind tudjuk. De nem akarunk gondolni ezekre a szörnyűségekre.”) Megannyi ártatlan, öntudatlan kis bo-

hóc, aki azt kérdezi; hol van megírva, hogy mindenkinek szenvednie kell, hogy ültetve bele kell halni az életbe? Ők inkább játszanak, azt játszik, hogy a másik fontos nekik, a létezés fontos: jó hogy van, és ez elég. Nem bölcsekednek, nem igyekeznek okosnak és erényesnek látszani, játékuuk nélkülözi az intellektualitás és az álszemérem minden nyűgét s nyilait. Kapcsolataikhoz egy közvetlenebb és reményteljesebb totalitást választanak: azt, amellyel a fesszá és feltétlen érzelmi és érzéki jelenlét ajándékozhatja meg őket. („Nem is figyelsz rám. De nem baj. Fő az, hogy itt vagy velem.”) A másikat mindig meg kell érinteni, kézen kell fogni, meg kell simogatni, át kell ölelni, meg kell csókolni és a szemébe kell nézni. A nagymamától a szánta pesztonkáig mindenki büntelen, magától értetődő finom erotikával melengeti a másikat, mert tudja; ennyit tehet érte és magáért — a magány ellen. És hogy ez az álom tisztességes és hiteles maradjon, annak egyetlen feltétele van: „Fő, hogy az ember ne játsszon rosszul, ne akarjon kitérni a szerep elől.”

Hogy mindez szintúgy a mondhatatlan félelem miatt történik? Hát persze! Hogy hamis és léha ez az idill? Hát persze, de hamisnak, léhának mindenestre kitérő — és nem minden humor nélkül való.

Kitörési kísérlet

Ugyanakkor ez a felfokozott játék, egy, a szereplők által sem igen leplezett fájdalmas végállapot tükröz, amennyiben kifejezi az igazságról való önkéntes lemondást, amely azonban csak ritkán lehet annyira végleges, hogy egy szuggesztív, kategórikus igénynek — a magunkon és a sorson artható győzelem illúziójának — ellenálljon. Férje halála után Emilie — Fanny és Alexander anyja — ki akar szakadni az Ekdahl családból, férjhez megy Vergerus püspökhöz, s így gondosan felépített álomviláguk szembeáll egy olyan racionális, sőt, már-már kizárólag materiális szempontok szerint működő életmodellel, amelynek paradoxona, hogy a protestáns etika álcáiban

mindenhatóságát. Éppen a püspök é méheretlen „anyagszerűség” bizonyítja, hogy nem az istenes és istentelen szembenállásáról, tehát nem egy ateista önvallomáról van szó, hanem egy olyan konfliktusról, amelyben három élet-szemlélet ütközik össze. A játékba menekülő Ekdahl — bár ő inkább csak tétlenül elszenvedői és élvezői; statisztái annak párbajnak melyet a kérélhetetlen ellenfelek — Alexander és a püspök vívnak egymással. Ha Alexandert a fantázia mártírjának nevezi Bergman, úgy a gögős Vergerus püspököt az igazság és a valóság mártírja címmel illehetjük, hiszen ő kegyetlen, tébolyult megszállottsággal a reáliák között ker-

A láthatatlan erők

Alexander nem mer haladokl apja ágyához lépni, hogy utolsó búcsút vehessen tőle. Erőszakkal odacipelik, lefogják, de ő kiszakítja magát, rettegve menekül. Nem így hűga, a gömbölyű, szőke Fanny, aki büszkén, bátrán meg is csókolja a papát, s a felnőttek komolyságával igéri, tolmácsolni fogja üzenetét: „Mond meg Alexandernek hogy ez nem veszélyes.”

Csak hogy hiába minden nagylelkű vigasztalás, mert ez a tíz éves fiú mindenkinek többet tud a szenvedésről és a halálról; többet arról is, aki most az öröklet küszöbén áll. Mert meghalni talán valóban nem veszélyes, de fenyegető látomásokról állandó halálfelelemben élni, ez olyan veszély, melyet meg nem érthet, ki át nem élte.

Alexandernek meg kell birkóznia az apja visszavisszajáró kísértetével, aki szomorú mosollyal szemléli a halála nyomán kibomló tragédiát. „Távoltartatná magát, mint mindenki más... Csak ténfelegsz, ahogy szoktál, és agódsz értünk meg anyáért.” — vadozja a fiú a tehetetlen szellemként feltűnő apát, akinek örökös megjelenését elkerülhetetlenül teszi az a tény, hogy Hamlet atyjának szellemét játszva érte a szélütés, amelybe belehalt. S így Alexander — ki ekkor ott leselkedett a színpalak mögött — egy hamleti szerepet örökölt, vállalt, magára, s amikor életükben bekövetkezik a shakespeare-i fordulat, akkor a fiú Vergerus püspököt azonnal felruhazza Claudius szerepével, tehát eleve bűnös „vérszívó baromnak” látja, gyűlölete így sokkal inkább a fantáziájából táplálkozik, sem mint azokból a valóságos támadásokból, amelyek a püspök Alexander lelki szuverenitását veszélyezteti.

„Most közelebb kerülök hozzátok, mint amikor éltem”, mondja halálos ágván az apa. „Sosem szabadulhatsz tőlem!”, figyelmezteti Alexandert a halott püspök kísértete. Igen, Alexander sorsa ez, ervütt kell élnie kegyetlen, félelmetes vízióival. Nem szabadulhat tőlük, hiába is lázadozik: „Nem tudom miért kell nekem halottakat látnom, ha ennyire rosszul leszek tőlük. Ismerek egy fiút, aki szinte mindenét odaadná, ha lát-hatna egy kísértetet, de még soha életében nem látott egyetlen egyet sem, pedig éjsszakákat virrasztott már a temetőben.” Mert a meg-fékezhetetlen képzelet leg-kínzóbb következménye, hogy általa szétdalaszthatat-

lanul összerosódnak a látomás képei és a valóság tényei, s így Alexander teljesen lehetetlen helyzetbe kerül, hiszen a világ, amelyben él, csak a felét látja annak, amit ő, tehát azzal vádolja, hogy hazudik, pedig a fiú nem tudhat hazugságáról, mert vele mindaz, mit elmesél, valóban megtörtént, s gyermekként a szabadulásra nincs más esélye, mint a szóban, egy az egyben kitalált történet; nem tudhatja még, a világ neki csak akkor bocsájt meg, ha differenciáltan kérkedik érzelmeinek kifinomultságával, képpé, filmmé, szöveggé, zenévé teszi — tehát úgy tesz, mintha valóban hazugság; mese lenne az egész.

S hogy milyen veszélyes leselkednek Alexanderre, arra jó példa az átlagon felüli intelligenciájú, tizenhat éves Ismael sorsa, akit átlaként tartanak egy mindig kulcsra zárt kis szobában, mert kényelmetlen képességek birtokában van: beeláthat az érzékeivel a szobájába, és tettet tud adni saját elgondolásainak. Betegnek mondják, ártalmasnak. Ő olvassa ki Alexanderből azokat a képeket, melyekkel a püspök halálát elképzelve, s melyek így valóságá válnak: találkozásuk pillanatában a tragédia éppígy bekövetkezik, vagyis most már a szemünkben is követhetetlenül összekuszálódnak az álom és a valóság szálai, láthatjuk, amint „a képzelet új szövetet szó.”

Bergman pedig — szokásától eltérően — ezúttal lecsendesíti a hullámokat, ironikus búcsút vehetünk az Ekdahl családtól, akik mintha a „püspök kaland” csak rossz álom lett volna, zabolatlan örömmel megülük a kettős kereszteltőt — Emilienek is gyermeke, születik a püspöktől — semmi sem változott tehát, csak Alexander tekintete, amint hallgatja a nagymamát, aki a világot jelentő deszkákra készül visszatérni, és új szerepét tanulmányozza: Strindberg Álomjátékának bevezetőjét, az Emlékeztetőt olvassa, gyanakvóan és értetlenül mormolja a szöveget, hogy „minden megtörténhet, minden lehetséges”, meg hogy „idő és tér nem létezik”, csak a képzelet, mely „valamilyen jelentéketlen valóság-törédekből elrugaszkodva kibomlik, ... és új szövetet szó.”

(Ióriczy)

A harmadkor legújabb, második számát az érdeklődők a JATE Bölcsészettudományi Karának könyvtárosánál (Ady téri épület) vásárolhatják meg.

Koncepció és kritika

Liska Tibor közgazdasági munkássága több mint negyedszázados múltra tekint vissza, ennek ellenére neve szakmán kívüli serekben, a szélesebb közvélemény előtt csak az 1970-es évek végétől, az 1980-as évek elejétől vált ismertté. Ezidőtájt tette ugyanis közvéleményre és hazai viszonylatban — teljesen új gondolatrendszerét a szocialista társadalom gazdasági reformjainak lehetséges továbbviteléről.

Nézeteinek lényege, hogy gazdasági életünket a szocialista vállalkozási forma bevezetésével kell felvirágoztatni. A szocialista vállalkozás középpontjában a kisvállalkozások ügye áll. Liska Tibor a létező szocializmus jelenlegi formáitól merőben eltérő, új, lehetséges fejlődési utat dolgozott ki, mely az állami vagy társulcsoport-tulajdonnal szemben a „személyes társadalmi tulajdonon” alapul. Miközben új elméletet papírra vetette, szembe nézett jelenlegi társadalmi és gazdasági helyzetünk régi problémáival is: Ezek közül legfontosabbként emelte ki a gazdasági szférában uralkodó hatékonyságnélküliséget, a teljesítményviszatartást, a teljesítményhez igazodó jövedelemelosztás hiányát, és a bürokrácia, valamint a bürokratikus ügyintézés túlbujzását.

Liska Tibornak a szocialista vállalkozással kapcsolatos koncepciója — amint az egyik eszmei ellenfele Kornai János megjegyezte — gazdag és sokrétű gondolati rendszert alkotó, sokféle vetülete van: szűkebben vett közgazdasági (piac, árverés, kamatláb, hitel); politikatudományi; szociológiai-szociálpszichológiai (vállalkozási funkció és magatartás, a társadalmi tulajdon megszerzésének formái és az államolgár viszonya a társadalmi tulajdonhoz) és társadalomfilozófiai-etikai vetülete.

Liska szívósan és hosszú ideje küzd azért, hogy elképzeléseiből a politikai-gazdasági vezetés — a közhasznát elősegítő — minél többet ültesen át a gyakorlatba. Ennek érdekében nézeteit propagálja, vitákat szervez és nem utolsósorban a Vállalkozás-kutató Csoport irányítójaként állandóan keresi a lehetséges megoldásokat.

Liska tevékenységéről, elméleti munkásságáról — annak ellenére, hogy fontos lenne nézeteinek a minél szélesebb nyilvánosság elé kerülése — ritkán és viszonylag hézagosan értesülünk. (A Szegedi Egyetem hasábjain 1985. április 10-én jelent meg egy interjú, melyet Liska Tiborral készítették.)

Azok számára — bizonyára az előbb jelzett hiányt is kissé pótolandó — akik eddig is figyelemmel kísérték és kísérik e rokonszenves közzéadás kemény küzdelmét, jelentetett meg a *Magvető Kiadó Koncepció és Kritika* címmel egy tanulmánykötetet. A kötet szerkesztői azzal, hogy Liska Tibornak a *Közgazdasági Szemle* 1963 szeptember-havának számában napvilágot látott kritika és koncepció című, a kor elfogadott közgazdasági szemléletét és színvonalát jóval megelőző, tanulmányának címszavait főlcsereálték, utaltak a kötetben található írók legelőre: A könyvben szereplő tanulmányok — az egyetlen, Liskától írott tanulmány kivételével — Liska Tibor közgazdasági koncepcióját ismertetik és magyarázzák (Bársony Jenő, N. Macra), vagy annak egyes állításait, illetőleg az egész koncepcióval vitakoznak, azt kritikus szemlében továbbgondolják (többek között Kornai János, Tardos Márton, Berend T. Iván). Ezek, a Liska nézeteivel polemizáló tanulmányok valóban sok fontos tisztázatlan szakkérdésre ráirányítják a figyelmet, melyekkel Liska Tibor sem számolt elmélete megalkotásakor. Mégis, ezen írások — kritikáikkal ellentétben — „liskai tézisek” főbb gondolatait — csak még jobban felhívják figyelmünket Liska Tibor

koncepciójának eredetiségére és — számunkra e pillanatban úgy tünik — zsenialitására. Liska elméleti konstrukciójában számunkra az az igazán szimpatikus és magával ragadó, hogy elmélete megalkotásakor bizonyos értelemben képes volt elrugaszkodni a mai hazai realitásoktól. Ezáltal meglehet, hogy némely nézete naivnak, vagy idealistának tünik a politikai-gazdaság jeles oktatója számára. De ugyanezzel elkerülte azt a csapdát, hogy „jó realitaként”, „számolva a külső- és belgazdaság jelenlegi konstellációjával, valamint a politikai viszonyokkal”, *opportunistá módon olyan elemeket építsen be modelljébe mint feltétlenül szükségességeket, amelyeket a fejlődést inkább hátráltatják, semmint kibontakoztatnák.*

Liska Tibor gondolatrendszerének politikatudományi és társadalomfilozófiai vetületeihez kapcsolódva, számunkra koncepciójának igazi jelentősége a szemlében gyökerezik, melyben az egész konstrukció fogant és amelyre hordoz. És ezen a ponton összekapcsolhatónak véljük Liska Tibor konkrét gazdasági elképzeléseinek megvalósítására irányuló erőfeszítéseket egy — gazdaságainál jóval szélesebb, a társadalom egészét átfogó és megváltoztató — reformfolyammal, melynek célja az emberi képességek jobb kihasználásának lehetőségét, a demokráciához szükséges eleven, szabad és demokratikus önkormányzati élet kibontakozásának feltételeit és alapjait megteremteni ahhoz hasonló formában, ahogyan azt több mint fél emberöltővel ezelőtt *Bibó István* több tanulmányában is kifejtette.

A *Gyorsuló idő* sorozatában megjelent kötetet ajánljuk a reformpárti Liska-hívőknek, mert a „Koncepcióról” alkotott képünket árnyaltabbá teszi a sokszempontú megközelítés, így egy némely kérdésen magunk is elgondolkodhatunk. De ajánljuk a könyvben szereplő tanulmányokat Liska ellenfeleinek is, és itt szerényen az árpártolás lehetőségére is gondolunk. (Koncepció és kritika. Vita Liska Tibor „szocialista vállalkozási” javaslatáról. Magvető kiadó, 1985., 387 l.)

L. J.

Kitüntetés

A Lukács centenáriumi ünnepségek alkalmából *dr. Szabó Tibor*, a JATE docense, a szegedi Lukács Olvasási Kör vezetője, a fiatal szegedi filozófusok és társadalomtudósok körében végzett tudományos és tudománysszerzői munkásságáért *Lukács-éremmel* ismertetve.

Fassbinder: Küsters mama mennybemenetele

Ahogy visszalök Fassbinder hidegsége, a részvét hiánya, lenyűgöz az a rop-pant következetesség, ami minden fillantrópiától mentes tárgyilagosságát jellemzi. Fassbinder nem az igazság érdekli, hanem a *jelen-ségek*. Nem a társadalom, hanem a konkrétum epikum. Az analízis. A valóság egyes részei idegenek: a munkásság, a kommunista párt, a lokál, a hétköznapi ember életterei elválnak, különállók. Nem akar társadalmi tablót felvázolni. S nem a lélek érdekli, nem a menekülés vagy a merülés, vagy a passzivitás pszichikum, és nem a metafizikája, hanem a *konkrétumai*, bár néha elhagyja ezt a tartományt. No nem érzékenyül el, de fölélemeli a konkrétum a hőseit, ettől

nem sematikusak: Corinnát azzal a hitével, hogy amit csinál, az művészet, testvérét a teljes beletörődéssel. Ez azonban már ellépés egy másféle film felé. Az elindító pont, a gyilkosság-öngyilkosság: kataritikus tett, kiközkenés, amely teljesen idegen a történetek egészétől; a végpont a visszazökkedés: egy tett kataritikus elszívása. Egyik eseményt sem látjuk. Amit látunk, az elsősorban *nem-katartikus*, az a társadalom működése. Ezen a realizmuson belül óvatosan kell bánnunk a szavakkal: kegyetlenség, életöröm, szépség — ezek használhatatlannok itt. A működés csak eldologiasodott cselekvést és vágyakat mutat. A tárgyilagosság mögött fölsejlik, de nem mutatkozik az az

ézés: az ironia, a cinizmus vagy a gyűlölet. Küsters mama, aki a kiközkenés elszívója és *helyrehozója* (!) korszerűtlen alak: *tragikus*. Ő az egyedüli cselekvő. Átlát a működésben s az mégis éppen általa működik. Veszélyes pont, a film mégsem fut bele a *morália*-ba. A kommunista párt szektajellege és a lokálak időtlensége adhatna a történetnek egy olyan archaikus ízt, ami erre vihető. Ez az archaikusság azonban elveszett: az előbbiből a teljes élet, az utóbbiból a diabolikusság hiányzik. Ugyanígy távolított magától a *politikumtól* is: nem érvel, csak figyel. Az előbbi lehetőség az ábrázolt valóság miatt, az utóbbi a filmszerűség miatt esik el. TAKÁCS JÓZSEF

Spanyolul Magyarországot nevezik így. Ugyanez a neve a Magyar Szemle sorozat angol, lengyelül, franciául megjelenő kiadásai mellett a spanyolnak is.

A 32. évfolyamába lépett, kéthavonta megjelenő folyóiratot 1983-ban 24 oldalos 12 forintért vásárolhattuk meg, 1984-től jóval szebb papíron, 24 oldalos 30 forint az ára. A szerkesztőség élén a vietnai riportjairól, könyveiről, tv-műsorairól közismert újságíró, *Róbert László* áll.

A „mindenevő” folyóirat a lehetetlent kísérli meg, amikor mindenről igyekszik hírt adni. Szerepelnek a lapban például magyar városportrék: Makó, Kiskunfélegyháza, Szentendre, Budapest, de a megváltozott vidék, a falvak is. Közölnek gazdasági híreket, a nagy exportvállalatok is helyet kapnak a hasábkon: pl. a textilipar helyzete, a kesztyűgyártás, gazdasági vezetők nyilatkozatai.

A kulturális eseményekről pár soros tudósítokban adnak hírt, ez az információközpontosság, az „inkább keveset — de sokféléről” — elv jól szolgálja a főleg külföldiekkel álló olvasótábor tájékoztatását. Az archinorettől (vizipók) a zamahoriá-

Hungria

ig (sárgarépa) szinte mindenről közölnek valamit, így áll össze egy lapnyi Magyarország.

A legnagyobb figyelemmel az irodalmi közleményeket nézegettem. *Bereményi Géza* *Madáchig*, *Vörösmarty Mihálytól Illyés Gyuláig* ível az érdeklődés. A szákszavúan tömör iróportrék mellett egy-egy mű is szerepel: a *Szózat*, részlet a *Puszták Népéből*, olyan, a nemzeti tudat részére magaszosult művek, mint a *Május 23. Rákospalotán*, a *Dunánál*. A külföldi olvasó elringatózhat a Juan el Paladin (*János vitéz*) rímlein, élvezheti *Fehér Klára Csevegését*, vagy szórakozhat *Örkeny István* szatirikus humorán.

A fordítások a kubai *David Cherican*, *Fayad Jamis*, illetve *Tóth Éva* tehetségét dicsérik. Erőssége a lapnak a történelem is. Megtalálja a spanyol nyelvű olvasót érdeklő témákat.

Ezekből néhány példa: a Hősök tere, a magyar államférfiak sobraival, híreket ad a magyarországi *Bolivár* évfordulókról, Budapesti tegnapijairól és *Bethlen Gábor* fejedelem emberi és

politikusi nagyságát méltatja.

A napi hírek, interjúk között miniszteri nyilatkozat éppúgy akad, mint beszélgetés a budapesti spanyol nagykövettel, cikk a Cavinton világkarrierjéről. A modern magyar építészettől kezdve a Magyarországon élő emigránsokig mindenről esik szó, de közölnek színvonalas fotókat és sporthíreket is.

1984-től részben, 1985-től teljes egészében a magazin felé tart a Hungria. Ez a minden számban jobban kiteljesedő profilváltás jót tett a folyóiratnak. Kevesebb lett a hosszabb írás, több a rövid, tartalmas hír, a sokszínűség lett a megvalósult szerkesztői elképzelés alapja. Az idegen nyelven nehezen élvezhető humornál is többen apáskodnak, az eredmény nem marad el. A szellemes rajzok a kifogyhatatlan magyar vicctermésből adnak izelítőt.

A minden újra figyelő szerkesztőség a fiataloknak is kedvez. A sajtó-lemeslovos a legújabb pop- és rockszínek mellett színes, több oldalas tudósítást közölt például az Esteban el Rey előadásairól. Az *István, a király* színpadi, lemez- és kazettaszíni változói is.

A Hungria külföldre nyitott ablak, érdemes kinézni rajta.

ROZSNYAI JENŐ

Amiként kezdték

hallgatóinak egyre inkább az lett a véleményük, hogy érdekeik védelmében egy ifjúsági szervezet (olyan szakszervezet felé) kell létrehozniuk. Az előkészületek során minden évfolyam és minden szakszervezet egy férfi és egy nő hallgatót küldött a Képviselettestületbe, akik elkészítették a szervezet Munkarendjét Szabályzatát, amelyet a főiskola tanári kara, majd az Igazgatótanács is megtárgyalta és elfogadott. Ilyen előzmények után 1942. február 25-ére nagygyűlést szerveztek, amelyen a diákság teljes létszámában megjelent és a *felzárkózásukat létrehozta a Főiskolai Ifjúsági Hivatásszervezetet*. De ezzel a nagygyűléssel még nem ért véget: a diákok memorandumot szerkesztettek, mégpedig magához a vallás- és közoktatásiügyi miniszterhez. Négy pontban fogalmazták meg követeléseiket: 1. emeljék a kezdő fizetéseket magasabb besorolási osztályba; 2. a főiskolai végzettségnek megfelelően 40 évről 35 évre csökkentésk a szolgálati időt, mint a főiskolai diplomásoknál; 3. „le-

gyen lehetőség a polgári iskolai tanárok bejutása a főgalmazói karba”; 4. a szegedi főiskolán végzett okleveles polgári iskolai tanárok elővizsgák nélkül tessenek le doktori szigorlatot. (A memorandumot mintegy ötszázan írták alá.) Továbbá a hallgatók elhatározták, hogy az új ifjúsági szervezet gondozásában a diákok és a közvélemény hatékonyabb tájékoztatása, valamint a *diákság véleményének propagálása érdekében Sorsforduló* címmel lapot indítanak.

1942. áprilisában *Gondos István* főszerkesztésével megjelent a *Sorsforduló*. Az első oldalon olvashatjuk *dr. Schilling Gábor* főiskolai igazgató beköszöntőjét: „A magyar ifjak, ha mozgalmat indítottak maguk körében lapnak kiadására, tették azt mindig azzal az elhatározással, hogy lapjuk az igazi magyar hazafias szellemnek lesz terjesztője a kicsi nemzet multján ápolója, történelmi nagyjaink szellemének méltó megőrzője és átdóója. A most alapított lap, a főiskola egész ifjúságának egybekapcsolója lesz.

Sorsforduló

Tudják, hogy összefogva eredményt lehet elérni. Ennek felismerése vezette őket a főiskolai diákegység megteremtésére. Ez a főiskolai egységes szervezet a most meginduló lappal lép a magyar nyilvánosság elé és számot kíván adni a főiskolai ifjúság munkásságáról, életéről, törekvéséről.”

A szerkesztők így fogalmazták meg programjukat: „*Bizton tudjuk utunkat és sem szírhangozok, sem fenyegetések, sem lekiicsinylések nem fognak letéríteni bennünket róla. Csak egy feladatunk, egy utunk lehet a zürzavaros világban: megmenteni és kifejleszteni értékeinket, kiművelni emberiségünket és magyarságunkat. Dolgozni akarunk mis azon a művön, amit így hívunk: „a magyar szellem megmentése”, és hisszük, hogy egyben az egyetlen lehetőség is problémáink megoldására.*”

A háborús gondok kikerekülhetetlenül jelen vannak még a fiatal főiskolai lapban is, a második oldalon megjelenő írás felszólítja a harmadik diákokat, hogy módjuk van a harmadik

osztály sikeres befejezése után képesítő vizsgát tenni, és így egy évvel előbb végezni. Ez az intézkedés szükséges volt, hiszen sok állás volt betöltetlen tanárihiány miatt. Ennek a rendelkezésnek országos szinten kétszázalékos több tanárt kellett „biztosítani” a legnagyobbodott ország iskoláinak. E friss diplomásoknak kellett a frontokon harcoló tanárokat is pótolni.

A lap folyamatosan tudósított a főiskola új egységszervezetének munkájáról. A szervezet elnöke, *Horváth József* így vall tevékenységéről: „A társadalom akkor kap jó és egészséges rendet, ha minden életcél, minden érdekcsoport megfelelő szervezettel bír és ehhez hatáskört kap. Ez ifjúsági ebben a közös szervezetben véli megvalósíthatónak a hallgatók szociális szempontból való nyilván tartását, a segélyek kiszélesítését, a kereseti lehetőségek megszervezését és a tanárjelöltek fokozottabb megbecsülését.”

A tanulók szociális problémáinak megoldását az egységszervezet Diákszociá-

lis Szakosztálya segítette. Az újság szerint ez a munka sikeres volt, mert sok diáknak szereztek tanítási lehetőséget, olcsó szállást, valamint minden tanuló 50% kedvezményrel látogathatót színházat, hangversenyt.

A *Sorsforduló* jelen van a városban — a helyi lapok írják róla, vitakoznak vele, a város üzletei hirdetik benne — jelentősége túlnőtt a főiskolán. A kulturális írók kiemelkedően jók. Neves írókról sorozatot indítottak, így bemutatták *Proust*, *O’Neil*, *Huxley* életét. 1942-ben is *válságban volt a szegedi színház, az ifjúság a Sorsfordulón kereszttül felszólította a színház vezetőségét, hogy igényes darabokat vigyenek színre, így Goethe, Ibsen, Tolsztoj, Gorkij, Csehov, O’Neil és Németh László műveit, s akkor az egyetemi és főiskolai ifjúság egy évadban tízszer is megtöltte a színházat.*

Összegezve: a lap, amely 1944-ig létezett, teljesítette vállalt feladatát — a diákság érdekképviseletét és a diákelet bemutatását. Sajnos az országos szintű problémák tárgyalásánál a szerzők nem tudtak, vagy nem akartak elvonatkoztatni a napi politikai frazeológiai.

S. BALOGH LÁSZLÓ

A romantikus elégiától a sátáni karneválig

Tábor — bőséges hiánnyal

A KISZ KB Egyetemi és Főiskolai Tanácsa ebben az évben a Kertészeti Egyetem kecskeméti főiskolai karán szervezte meg országos közművelődési táborát. A tábor résztvevői a felsőoktatási intézmények KISZ-kultúrfelelősei, közművelődési szakemberei, öntevékeny csoportok képviselői és az egyetemi, főiskolai lapok szerkesztői voltak. A tábor általános céljai között a kulturális élet időszerű kérdései, a KISZ szerepe a felsőoktatási közművelődésben és az egyetemi-főiskolai közművelődés aktuális kérdéseinek közös átgondolása fogalmazódott meg.

Ezen célok megvalósítása érdekében négy szakcsoport alakult: a közművelődés-szervező csoport, amely a közművelődés jogi, strukturális, anyagi és személyi feltételrendszerét, a közművelődési bizottságok szerepét és szerveződését, az intézményközi együttműködés formáit stb. vizsgálta, a klubvezetők csoportja a klub és a környezet viszonyát, technikai, gazdálkodási feltételrendszerét, a felsőoktatási klubmozgalom jelenlegi és távlati helyzetét elemezték, az öntevékeny csoportok vezetői számára egyik legfontosabb kérdéskör az 1986. évi Egyetemi és Főiskolai Kulturális Napok előkészítése volt, emellett az intézményben belüli szerveződés lehetőségeit vizsgálták; a diáklapok képviselői számára a diáklapok helyzetének általános elemzésén túl a képzés-továbbképzés lehetőségei az egyetemi-főiskolai újságírásban jelentették az átgondolandó témaköröket.

A tervezett programnak csak egy részét soroltam fel, de talán ebből is nyilvánvaló, hogy mindezt négy nap alatt nem lehet még átlátni sem. Egy szakmai tábornak elvileg az alábbi „haszna” kell, hogy legyen: egyrészt az adott téma szakmai elmélyítése, másrészt a résztvevők

közötti személyes és intézményközi kapcsolatok erősítése, harmadrészt, mint tábor, mint kikapcsolódás. A kecskeméti összejövetel elsősorban a legutóbbi feltételnek felelt meg maradéktalanul, volt ott diszkó, táncház, koncert, szauna, lovaglás, s mi szem-szájnak ingere. A második feltétellel már csak azért is gondok voltak, mert a személyes és intézményközi kapcsolatok elmélyítéséhez elsősorban „személyek” kelletnek, de a 150 meghívott résztvevőből mindösszesen kb. 50-60 fő jelent meg. A szakmai elmélyülést tehát ez is befolyásolta, de az is, hogy a szervezők a demokráciát és a szabad választás lehetőségét kissé túlértékelve a szakmai jellegű előadásokkal párhuzamosan szabadidős programokat is futtattak, és az ember (még az öntudatosabbja is) lévén gyarló, inkább a diszkót választotta, mint például a KISZ KB Egyetemi és Főiskolai Tanácsa titkárnak előadását. Nyolc fővel is lehet vitatkozni a KISZ szerepéről a felsőoktatásban, de kérdem én, minek?

Évek óta húzódik a felsőoktatási reform ügye, három éve halasztódik az egyetemi-főiskolai új közművelődési irányelvek döntéshozatala. Ezek az ügyek mindennapjainkat, jövőnket határozzák meg. Egy ilyen tábor, kellő létszámmal és következetes, témaorientált szervezésben, nagyon fontos plénuma lehetett volna a fenti problémák előremozdításának. Folytathatnám a hiánylistát, de arról fölösleges hosszasan írni, ami nincs. Eme hiányérzetünket néhányan természetesen kifejezték a szervezőknek, és remélhetőleg a következő ilyen összejövetelt már a mostani tanulságok figyelembevételével szervezik. Addig is itt hon, a mindennapok feladatait továbbra is a régi bölcs közmondás szellemében kell hogy oldjuk: „Magad uram, ha szolgád nincsen.”

PETE GYÖRGY

A JATE Orosz Nyelvi és Irodalmi Tanszék új kiadványára, az „Irodalmi diákköri dolgozatok”-ra (szerk: Fejér Ádám) szeretnénk felhívni a figyelmet ezzel a rövid összegezéssel, néhány önkényesen kiragadott részlettel.

„Venevityinov poétikája és a korabeli orosz romantikus líra” c. átfogó igényű tanulmányában Kovács Irén a korra jellemző kiábrándultság költői úton történő meghaladására tett kísérletek és „fényes kudarcok” sorát vonultatja fel. A romantikus költői világkép egységét bizonyítandó azt vizsgálja meg, hogy a korabeli művekben hogyan valósul (ill. nem valósul) meg a magasabb szintű harmonia a hétköznapi, vegetatív léttel szemben.

Hasonló az alap gondolata Ördög Éva dolgozatának is (A mítikus szint poétikai funkciója Odojevskij: Szulfida c. elbeszélésében), csak itt a schellingi értelemben vett új harmonia a mítosz világában lehet fel. A mítikus szféra örök harmóniája emelkedik a földi értékek mulandósága, szürkése fölé. A kiüttlanság itt a már megtalált, de újra elvesztett harmonia érzetéből adódik.

Ezután két Csehov-interpretáció következik. Neumüller Klára az „Életem” c. elbeszélés kapcsán világit rá arra, hogy Csehov az újkori humanizmussal ellentétben olyan konfliktushelyzeteket teremt, amelyekben a problémák humánus megoldása legalábbis kétséges. Ebből adódik a novellák lezárlansága, a „megértő ironia”, és a szomorú harmonia, ami az újrakezdettségének hiányából következik. Szigethy Agnes „Érettég és vagy kifulladás” c. tanulmányában két olyan novellát vet össze, melyekben az alapkonfliktus hasonló, de a megoldás eltér. Az

indivídium választási lehetőségeit mérlegeli. Öncsalással („találjunk ki dolgokat és tartuk őket fontosnak” — Honi jészekben) vagy lázadással (A menyasszony c. novellában) tud elszakadni az ellentmondásokat felismerő személyiség banális környezetétől.

A végzet (balsors, fátum) az alapja a „Vaszilij Fijejszkij élete” c. Andrejev novellában fellelhető összes problémának — fogalmazza meg Balogh Magdolna. Fijejszkij fátumhite és Isten ellen való lázadása, reménytelen erőfeszítése a hit föltámasztására, gyötrő cselekvésképtelensége és önpusztító feladatvállalása mind

torz, felemás állapotának, gondolkodásának következménye.

Domokos Ilona egy másik Andrejev novella az „Iskarioti Júdás” eszméletörténeti vonatkozásait vizsgálja, amikor a szolovjovi és Nietzsche álláspontot veti össze, mindkét koncepció viszonylagosságára rámutatva. Egészen új megvilágításba kerül így Júdás és Jézus viszonya, Júdás és a tanítványok ellentéte.

Goretity József Andrej Belij: Keresztrefeszítés c. regényének bonyolult szimbólumrendszerét, zenei szerke-

zetét és a gesztusok szerepét értelmezi. A pozitívizmus és a naturalizmus túlhaladásával, elutasításával egy sajátos „századfordulós regényt” alkotott Belij, mely a kor általános válsághangulatának egyik legszínvonalasabb reprezentánsa.

A kötetzáró két tanulmány Bulgakov: A Mester és Margarita c. regényének két egyéni megközelítése.

Horváth Zsuzsanna a groteszk látásmód visszajára fordított logikájára mutat rá — Bahtyin karnevál-konceptiójának segítségével.

Náfrádi Csilla a regény betéttörténetére helyezi a hangsúlyt. Azokra a kérdésekre keres elsősorban választ, hogy miért bibliai tárgyú a Mester regénye, és miért Poncius Pilátus a betéttregény főhőse — Jézus szerepét ezzel némileg elhomályosítva. A szerző a betéttregényt úgy értelmezi, mint „emberközpontú evangéliumot” Pilátus kálváriájáról és üdvözüléséről.

A kiadvány megjelenése óta több újabb tanulmány is elkészült. Ezek szinte kivétel nélkül nagy vitát váltottak ki a TDK felolvasó délutánjain, mert eddig még jórészt „érintetlen” szimbolista műveket próbáltak értelmezni. Elhangzott két Belij elemzés (a Pétervár c. Joyce Ullyssesével rokonítható regénye nemrég magyarul is megjelent), egy Merezkovszkij: I. Péter c. regényét vizsgáló tanulmány és egy Szologub interpretáció. Ezek a dolgozatok esetleg egy eljövendő kiadvány magját képezhetik a még most érlelődő Tolsztoj és Dosztojevskij értelmezésekkel együtt.

(Fotó: Somogyi Levente)

BOLLA ÉVA

A JATE SC szakosztályai és azok edzésidőpontjai

1. KÉZILABDA

Női: kedd 18-20 Ady téri kézilabda pálya
csütörtök 18-20 Ady téri kézilabda pálya
Férfi: kedd 18-20 Ady téri kézilabda pálya
csütörtök 18-20 Ady téri kézilabda pálya

2. KOSÁRLABDA

Női: kedd 21-23 Ságvári tornaterem
csütörtök 21-23 Ságvári tornaterem
Férfi: hétfő 21-23 Ságvári tornaterem
csütörtök 21-23 Ságvári tornaterem

3. TOLLASLABDA

szerda 21-22 Ságvári tornaterem
péntek 21-22 Ságvári tornaterem

4. RÖPLABDA

Női: kedd 18-20 Rózsa F. Ált. Isk.
csütörtök 18-20 Rózsa F. Ált. Isk.
Férfi: csütörtök 18-20 Körösi J. Szakközépiskola

5. ASZTALITENISZ

szerda 18-20 körtornaterem
péntek 18-20 körtornaterem
szombat 9-12 körtornaterem

6. KARATE

hétfő 17-19,30 oszlopos tornaterem
szerda 17-19,30 oszlopos tornaterem
péntek 17-19,30 oszlopos tornaterem

7. TENISZ

Női szerdán és pénteken 15-19 óráig — újszegedi liget teniszpálya
Férfi kedden és csütörtökön 15-19 óráig — újszegedi liget teniszpálya

8. SAKK

Kedden és csütörtökön 19-21,30-ig — Somogyi B. u. 7.

9. TERMÉSZETBARÁT

Jelehtkezés: Dr. Felföldi Károly, Szerves Kémia, Tel.: 11-662.

10. HORGÁSZ

Jelentkezés: Ardal Imre, JATE-műhely, Telefon: 12-546.

11. KISPÁLYÁS LABDARÚGÁS

Jelentkezés: Békési Pál szakosztályvezetőnél, Testnevelési Tanszék

Minden érdeklődőt várunk szakosztályainkban.

BEK GMK

No ne tessék arra gondolni, hogy már az európai labdarúgó bajnokok kupája is gémkában üzemel, hisz a címben „rejtjelezet” munkaközösségnek csak annyi köze van a focihoz, hogy amivel foglalkozik, az is sport. A Belvárosi Egészségügyi Kondicionáló Gazdasági Munkaközösség olyannyira belvárosi, hogy a Szechenyi tér 15. számú ház udvarában üzemel. A tavaly december óta működő sportcentrumot Mag Mária vezető főállásban, segítői Foki István és Kiss György gmk-tagok.

s aki kedvet érez hozzá, megismerkedhet a magas szintű önvédelem művészetével, a Ju-Jitsuval. (A szegedi egyébként az ország második legnagyobb központja eme sportágnak.)

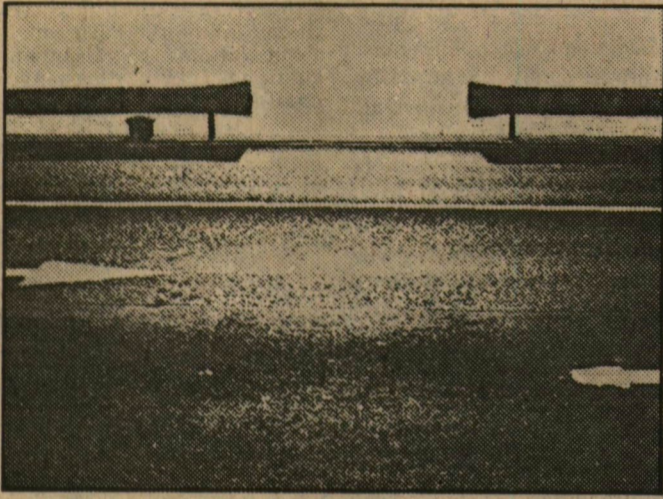
A férfias idomokra aspirálók a BEK testépítő csoportjához fordulhatnak bizalommal. Itt is biztosított az orvosi felügyelet. A cselgáncs szakosztály négytől tizennégy éves gyerekeket foglalkoztat Molnár Franciska, a kétszeres magyar bajnok vezetőjével.

Mint Mag Mária elmondta, jelenleg 410 négyzetméter terű mozoghatnak azok, akik befizetik a havi 250 forintot, ám a tervek szerint rövidesen már 530 m² áll majd rendelkezésre. Fontos tudnivaló, hogy a havi bérlet a befizetés napjától számított egy hónapig érvényes, és a pénztár hétfőtől péntekig délelőtt 10-12, délután 3-6 között tart nyitva. A gmk termei naponta 9-12-ig és 14-20-ig vehetők igénybe.

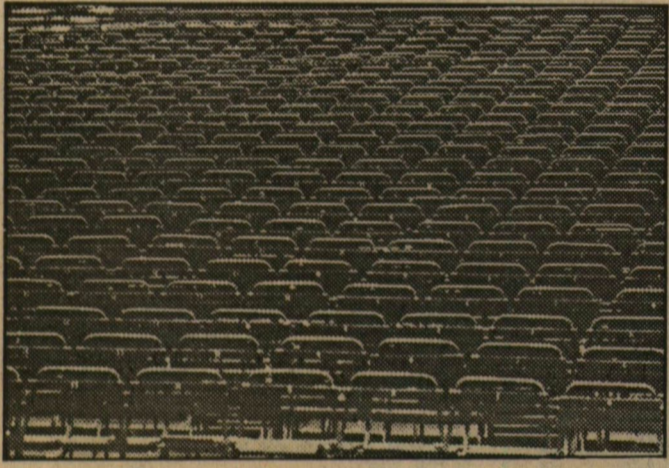

Magas lovon (?)

Képregény

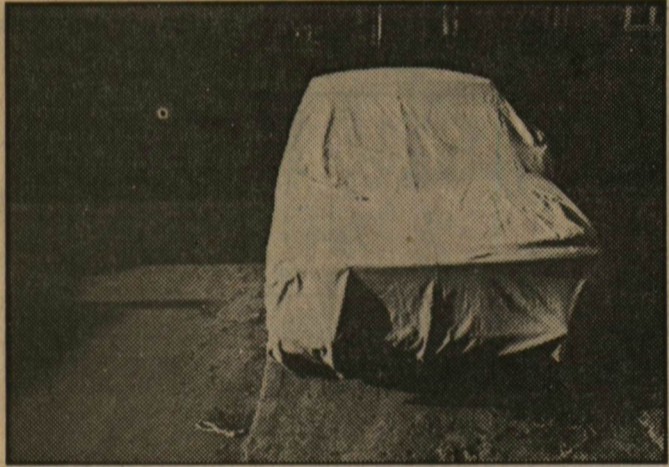

... micináljak ... cenhat év ... déli pú. ... Jandl úr, ez az út bosszantóan keskeny, melyik irányba, hová, kihez? Lehettem volna szélesebb, nem ily írószalag-kop-tató-oktató. Mi van a korlát mögött? Olyan bátorosan ez a fölfestett utasítás. Csak

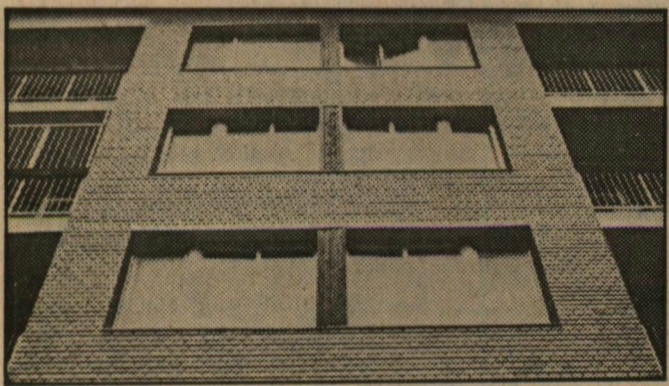
... de nem, megkeresem inkább a helyem. Igen, ott a harmadik sorban, a tizen-hármas széken, az egy nyolcvanforintos hely. Nyolcvan forint, az annyi mint, mondjuk, egy lezárt csomagban földott könyv-küldemény Franciaországba.

Igen, akkor most itt hagyom ezt a széket, hazafetek, épp elérem a negyvenötöst, lemelem a könyvet, dedikálom a szerző nevében, becsomagolom, és visszaroohanok a postára. Alighanem ez kell tennem...

... vagy csomagoljam ki inkább ezt a talált tárgyat? Jó lesz így. Kibontom, beleülök, lenyomom a kuplungot, sebességbe rakom a gépet, ahogy az ATI-nál tanultam, visszapillantó tükör, index, vagyis irányjelzés, a

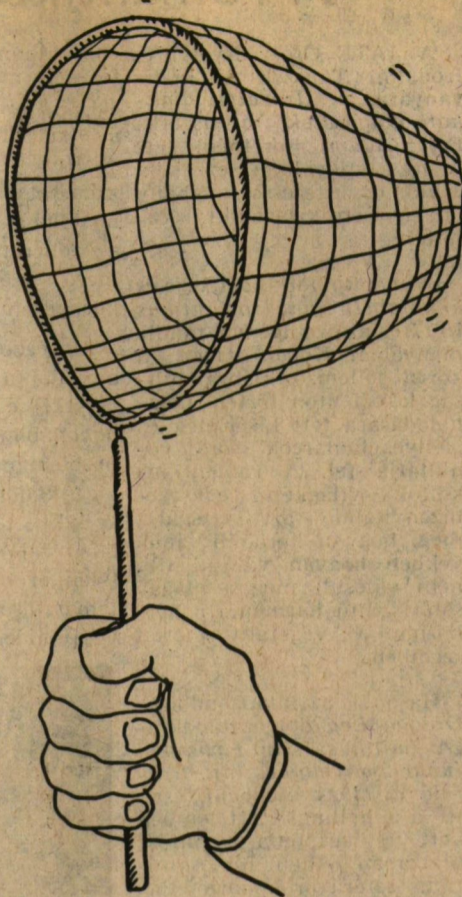
bal lábat lassan fölengedem, a jobbal ugyanígy, finoman, csak lefelé, és gurul, gurulunk, talán így kellene elvinni, igen személyesen kellene elvinnem azt a könyvet...

... és ott fönt várnak rám, a félig tárt ablak mögött — szétnyílik, melenget, mint az angyalszárny —, az ablak mögött sorban állnak a várakozók. Olyan furcsa, hogy mostanában egyre többször gondolok arra, hogy

ki nyitja meg a betett könyvet? Ut, szék, autó, ablak — könyv. Tárgytól tárgyig lohol a jelentés. De a végérvényes mozdulatot vagy ama ödémás kézfejet mikor vesszük végre birtokunkba? Persze, mindez csak egy:

Képregény

Éjszakai pillangó

A biszexualitás még nem jelenti a nemzés—nemzethetőség konfiguráció egyetlen biológiai objektumban való meglétét. Ugyan a park, a csillagok, a pad, a neoromantikus (s így homályba-tűnő) ösvény, a ropogó hófehér mürva még igaz. Talán a piramisok (maximum kettő) szabályos alakja, a könnyen felidézhető emlék is álarctalan. Csak a vallomás hiányzik, mint a toronydaru-kezelőnek a szabadesés ($g=9,81 \text{ m/s}^2$).

Derült égből a glossza

Nem mondom meg, melyik országos szövetség presszójában történt az alábbi eset, bár foglalkozásomból könnyen kikövetkeztethető; lényeg annyi, hogy Budapesten. (Az igazán vadregényes dolgok mind ott történnek.) Meglehetősen drága — legalábbis fizetésemhez képest az — napszemüvegemet fenti helyiség egyik asztalán felejttem. Megegyek az ilyen, főleg velem, de az illető presszó amolyan „úri hely” lévén, másnapig biztos vagyok abban, hogy még szemüvegtulajdonos vagyok. Másnap visszamegyek. Elővezetem a tiszteletteljes kérést. A pincérek felismernek, de a szemüveget letagadják. Pedig szántizt százalék, hogy itt hagytam; a metrón már észrevettem, csak nem volt kedvem visszafordulni. A szomszéd asztaloknál nem ültek, egyébként is ha va-

Kiszolgáltattottan

laki kimegy, tüstént leszedik utána az asztalt. Ergo a szemüveg náluk van. (A mai napig is.) Harmadnap ketten megyünk. Húsz perc várakozás után észrevesznek. Rendelünk, megisszuk, fizeték. Diktálom: egy ilyen, egy olyan, sok amolyan. Látom, hogy sokat számol. Begurulok. „Valamint egy szemüveg” — vetem oda. A pincér feje vörösdök rendesen, mégis átvág harminc forinttal. Legszívesebben ráboritanám az asztalt, mégsem szólok. Még hónapokig itt leszek kénytelen elfogyasztani a szemjoltó nedűket. Szemmel láthatóan sietek a Kálvin téri aluljáróban, mégis megszólít egy férfi.

Piszkos, rossz arcú, a kezéből két helyen is szivárog a vér. Letegez. „Öreg, adj két forintot.” Megállok, anynyira elámulok az összeg hallatán (manapság a legtöbb huszánál kezdik); én a fal mellett, ő valamivel kintebb. Vesztetem. Elállja az utamat. Aztán bejelentést tesz: „Szökésben vagyok a legtöbb börtönből.” Puff. Zsebre vágja a kezét. Körülnézek. Rajtuk kívül több százan vannak az aluljáróban, persze ránk senki sem figyel. Na és. Ha a pasas igazat mondott és kés van nála... Persze belém márthatja akkor is, ha nem egyenesen a börtönből jött. Megfeszitem a lábam, már azt is tudom, hova fogok rúgni, ha éppen

arra kerül sor. Ūristen, még tíz másodperc sem telt el azóta, hogy megláttam. Elmosolyodik, ami grimaszként is értékelhető. Mindenáron kommunikálni akar. „Hívj meg egy pofa sörre.” Pajtás, az nekem is jól jönne, csak nem veled. (Ezt csupán gondolom.) „Nem érek rá, öreg!” (Ezt mondom is. Észre sem veszem, hogy átvetem a stílust.) Szemmel láthatóan elkedvetlenedik. Nem tesz újabb kísérletet. Megvonja a vállát, menni készül. Belenyúlok a zsebembe, még emlékszem az első kérésre. (Ultimátumra?) Talállok egy belát, odaadom. Elmegy. Elmegyek. Metróra ülök. Délután három óra. Egy kicsit félek, pedig tudom, hogy ott, az aluljáróban kettőnk közül ki volt inkább kiszolgáltattott.

(-di-ván)

Diploma

A diploma, főleg, ha egyetemi, sokat ér. Ha a diplomatulajdonos ügyes, diplomája és ügyessége (többnyire nem intellektusa) révén akár az legmagosb körökbe is bekerülhet, feltéve, ha szülei, rokonai, végső esetben Mecénásai már eleve ott tartózkodnak. A diploma, főleg, ha egyetemi, semmit sem ér. Ha a diplomatulajdonos ügyetlen, könnyen előfordulhat, hogy még az átlagpolgár átlagszintjére is csupán véres verjétkkel képes felkapaszkodni, s előfordulhat az is, hogy számára mindvégig terra incognita marad a felkapaszkodás közép-kelet-európai lehetősége. A diploma, függetlenül attól, hogy tulajdonosa számára mennyit ér, általában átadják. Így történt ez egyik patinás egyetemünk patinás karán is, folyó év június havának végzetjén: a diplomák átadattak. A dolog első közelítésben tán még egy cikkekét, nemhogy egy egész cikket sem érne, ha eme átadás megfelelt volna az európai diplomaátadási követelményeknek. Mivel e cikk tovább íródik, evidensnek tűnhetik a következtetés: nem felelt meg. Kezdjük talán onnan: hazánkban — mely földrésznünk országai közül a felsőfokú végzettséggel rendelkezők arányszámát tekintve (is) az utolsók közt kullog — az „ingyenes” felsőokta-

tást hajlamosak úgy beállítani, mintha azért minden egyes, ebben a „szolgáltatásban” részesülő hallgató hálával tartozna az állam iránt. Ez a tudj' isten hogyan kialakult felfogás több ponton is megtámadható. Minden államnak ugyanis, ha haladni kíván a nagybetűs Korrall, kutya kötelessége, hogy kiművelt emberfők sokaságát termelje ki, kerül amibe kerül. (Köztudott, hogy a legszorosabban megtérülő befektetés nem csupán kulturális, de közgazdasági szempont is a szellemi tőke újratermelése.) Mindezekon kívül az „ingyenes” felsőoktatásról tudni kell, hogy nem az. Senki sem gondolhatja komolyan ugyanis, hogy az átlagos ösztöndíjból, mely a legtöbb felsőoktatási intézményben nem haladja meg az ezer forintot, egy átlag egyetemista meg tud élni. Nem tud megélni, így hát a hét végén hazautazik, és tartja a markát. Anyuci, apuci pedig kinyitja a pénztárcát, onnan ezreket (ha nincs benne, akkor ötszázásokat) húz elő, s ici-pici — huszoneves — egyetemista gyermeke kezébe helyezi azokat. Ez irányú tevékenységét a diplomakiosztás után is áldásosan folytatja, ha azt

akarja, hogy kezdő értelmiségi csemetéje és annak csemetéje, azaz az unokák, éhen ne haljanak... Annak elismerése mellett, hogy a ténylegesen ráfordított összegeket tekintve Nyugat-Európában egy diploma jóval többbe kerül a deklívens családjának, mint itthon, nem tűnik talán akadémikus kérdésnek: elmondható-e ugyanez akkor is, ha ezeket az összegeket az átlagpolgárok átlagfizetéséhez viszonyítjuk? Hogy egyes országok (pl. Svédország) egyetemistáinak számunkra utópisztikusnak tűnő szociális és lakáshelyzetét ne is említsük... E gondolatmenet messzire, mégpedig kevéssé napos vidékekre vezetne, hagyjuk hát. Szúrjunk most csak annyit le belőle, hogy az egyetemisták szülei, ha már néhány száz ezer forinttal hozzájárulnak az értelmiség újratermeléséhez, megérdemelnék egy valódi diplomakiosztó ünnepélyt, melynek ünnepélyességét nagyban emelné, ha ama kék (esetleg piros) könyvecskét maga a talárba öltözött rektor adná át, így a hallgató az öt év alatt legalább egyszer találkozna annak az egyetemnek a rektorával, ahova járt; ügyelni lehetne

arra, hogy az ünnepi beszédekben legalább ez egyszer ne frázisok ropogjanak, valamint arra is, hogy a búcsúztató alsóbb éves hallgató útravalóul ne „egy kalappal” kívánjon a friss diplomásoknak, még ha ez a kitétel szerinte humoros is.

Ha pedig mindez nem megoldható, akkor ama sok-sok diploma ki se osztassék. Küldjék el inkább postán.

S. I.

SZEGEDI EGYETEM

A József Attila Tudományegyetem, a Szegedi Orvostudományi Egyetem és a Juhász Gyula Tanárképző Főiskola MSZMP és KISZ-bizottságainak lapja
 Felelős szerkesztő:
GRÓF RÓZA
 Szerkesztőség: 6720 Szeged, Dugonics tér 12. Telefon: 12-119
 Megjelenik havonta kétszer
 Ára: 2,30 forint. Előfizetési díj egy évre 36,80 forint
 Terjesztik az intézmények KISZ-és szakszervezeti bizottságai
 Kiadja a Csongrád megyei Lapkiadó Vállalat Szeged, Tanácsköztársaság útja 10. sz. 6740
 Telefon: 12-633. Telex: 82-223.
 Felelős kiadó:
 Kovács László igazgató
 Szegedi Nyomda Szeged, Bajcsy-Zsilinszky u. 28. 6720
 1985. IX. 23. — 3351 —
 ISSN: 0230-791X
 Felelős vezető:
 Dobó József igazgató